

SUPPL. 1

Een Russisch verhaal van den veldtocht in Noord-Holland in 1799.

DOOR

H. A. RITTER.

GEDENKSCHRIFTEN VAN EEN HOOFDOFFICIER IN KRIJGSGEVANGENSCHAP
GERAAKT GEDURENDE DEN VELDTOCHT IN HOLLAND IN 1799.

VOORWOORD.

Bij eene bespreking in 1891 van de bronnen, die hem ten dienste stonden, ter bewerking van zijne „Krijgsgeschiedkundige studies over de verdediging der Bataafsche Republiek” maakte de toenmalige kapitein, thans gep. Generaal-Majoor, KOOLEMANS BEYNEN de opmerking: „Van Russische zijde is mij geen verhaal van deze expeditie bekend” 1).

Het hierbij den lezer aangeboden verhaal, voorziet in die leemte. Deze „Gedenkschriften” verschenen in de „Zoon (Vriend) des Vaderlands” 2) blijkens mededeeling van den uitgever van dat Russische Tijdschrift.

Een afschrift daarvan werd indertijd, van uit Rusland, aan het Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf te 's-Gravenhage aangeboden en door, nu wijlen, mijn vader, J. H. F. RITTER, toen (1901) oud-Majoor van den Plaatselijken Staf, op verzoek, voor dat Archief vertaald.

Voor eene goede vertaling — niet voor een historisch-critisch oordeel — van het Russische M.S. dat moeilijk leesbaar was en vele verouderde uitdrukkingen bevatte, riep mijn vader de hulp in van den Generaal-Majoor B. WITKOVSKY, Hoogleraar in de Geodesie aan de Academie van den Generalen Staf te St-Petersburg, die het geheel, in Fransche vertaling, heeft nagezien.

De overzetting kan dus geacht worden juist te zijn.

Van den Luitenant-Generaal, Chef van den Generalen Staf, verwierf ik, door tusschenkomst van den Directeur van bovengenoemd Krijgsgeschiedkundig Archief, toestemming haar te publiceeren, zonder dat genoemd Archief eenige verantwoordelijkheid wilde dragen, voor de onjuistheden, die het oorspronkelijk stuk bevat.

1) Overdruk Militaire Spectator, 1891—1895, 12.

2) Op het M.S. der vertaling komt, in potlood, de volgende aantekening voor: „De Zoon des Vaderlands” is een onbekend tijdschrift, mogelijk wordt bedoeld: „De Vriend des Vaderlands”.

Voor die toestemming betuig ik hier mijn besten dank.

De „Gedenkschriften” zijn van de hand van den Russischen Kolonel DOUBIANSKY, Chef van eene Brigade Grenadiers, behoorende tot het Russische leger dat aan den inval van 1799 in Noord-Holland heeft deelgenomen.

De verklaring van dezen ooggetuige kan groote waarde hebben, zoo dacht ik, toen ik het plan opvatte haar te publiceeren Tot die publicatie werd ik aangespoord door het voorbeeld van den „grootmeester onzer historie” FRUIN, die nooit het verhaal van een ooggetuige oversloeg.

De eigenlijke waarde van DOUBIANSKY's geschrift meen ik in het „Naschrift” te hebben aangeduid.

Eigenaardig worden hier, in een verhaal van 's vijands zijde, de moeilijkheden beschreven, die een aanvallend leger immer in ons polderland zal ontmoeten.

Ook daarom meende ik dat eene publicatie belangstelling zou wekken.

Geschiedenis van Rusland.

GEDENKSCHRIFTEN VAN EEN HOOFDOFFICIER, IN KRIJGSGEVANGENSCHAP
GERAAKT TIJDENS DEN VELDTOCHT IN HOLLAND IN 1799 1).

Ten tijde toen de Vereenigde Hollandsche provinciën werden hervormd tot Bataafsche Republiek, en de Stadhouder, de Prins van Oranje, geen middel ziende om den lavastroom der Fransche revolutie, die zich over het land verbreidde, te keeren, zich genoodzaakt zag naar Engeland de wijk te nemen, zuchtte de nieuwe republiek onder de tweedracht van twee partijen: de Oranjemannen en de voorstanders der revolutie.

Wel kreeg de eene partij over de andere het overwicht, maar bloed vloeide hier niet, zooals in Frankrijk.

Over het algemeen zijn de Bataven een ernstig volk; zij denken meer na en verliezen bij den strijd hunne koelbloedigheid niet Maar tegen hunne onderwijzers, de Franschen, durfden zij niets ondernemen en vreesden hen, als schatplichtigen hunne meesters.

De werkelijke vrienden des Vaderlands, de ware patriotten en politici, volgden met aandacht de gebeurtenissen in den loop van 1799, en

1) De uitgever van „De Zoon des Vaderlands” had de eer dit stuk te ontvangen van den schrijver, den Kolonel ALEXANDER JAKOBLEWITSCH DOEBIANSKY, (thans maarschalk van adel van het district Schlüsselburg), met den volgende brief:

„Uit mijn ouden randsel heb ik mijne gedenkschriften betreffende de expeditie in Holland in 1799 te voorschijn gehaald. Ik zend ze U vóór dat mijn krijgsmansvuur is uitgebluscht en verzoek U hun een plaats te geven in Uw Blad.”

De uitgever van „De Zoon des Vaderlands” heeft deze merkwaardige berichten met genoegen en dankbaarheid in druk doen verschijnen, te meer daar er in onze taal bijna geen enkel geschrift te vinden is over deze expeditie, die, zooals de lezer bij het doorbladeren dezer gedenkschriften zien zal, niet gelukkig, maar niettemin voor de Russische wapenen roemrijk is geweest.

wachtten met ongeduld af hoe het uitgebreide plan van het Kabinet van St. James: de Hollanders van het ondraaglijk juk der Franschen te verlossen, tot een begin van uitvoering zou komen en hoe deze onderneming zou afloopen. Zij wisten dat Engeland besloten had krachtige pogingen te doen om Holland van de Fransche overheersching te verlossen, en de Oranjemannen 1) verwachtten met ongeduld de komst der vloot van admiraal DUNCAN op de kusten van hun vaderland, zonder zich veel te bekommeren om de gevolgen, die nimmer uitblijven bij den aanslag op een Staat, waarin de band der eendracht ontbreekt, onverschillig of deze aanslag al dan niet gelukt.

De dagbladen deelden mede, dat in Juli een sterk eskader van Engelsche schepen, koers had gezet naar de Oostzee. Met de bestemming dezer schepen waren zij echter niet bekend, maar plotseling vernamen men dat het eskader met vriendschappelijke bedoeling het anker had laten vallen op de reede van Reval.

Z. M. Keizer PAUL I had gehoor gegeven aan de vertogen der mogendheden, die onder den druk verkeerden van het Fransche revolutionaire stelsel, en wenschte nu edelmoedig 2) hunne volken uit deze slavernij te verlossen. Om die reden had Z. M. zich aangesloten bij het verbond tusschen Oostenrijk en Engeland en den luitenant-generaal (later generaal der Infanterie) IWAN IWANOWITSCH HERMANN 3) gemachtigd, zich aan het hoofd te stellen van de, voor eene landing, bestemde hulptroepen, die zich te Reval moesten vereenigen.

De Keizer had de welwillendheid den grijzen generaal, die zich in den laatsten Turkschen veldtocht grooten roem verworven had, als zijne meening te verklaren dat voor een ervaren Russisch krijgsman geene hinderpalen bestaan, die zijn moed niet weet te overwinnen. 4).

De eerste divisie, onder bevel van generaal ESSEN I, trok met geforceerde marschen naar Reval, om zich daar onder de orders van generaal HERMANN te stellen. 5.)

De regimenten grenadiers van Phanagorië (Fanagoria), onder bevel

1) Deze voorstelling is niet geheel juist. De Oranje partij was afkeerig van een terugkomst van de Oranje's door vreemde wapenen, behalve dan de Geldersche Oranje mannen, die ijverig doende zijn geweest den inval van 1799 te helpen voorbereiden. (G. J. W. KOOLEMANS BEYNEN. De invloed van de Oranjepartij in Gelderland op het voornemen tot de landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland in 1799. Handelingen en mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden 1899 (1900).

2) Hier zouden wij een „?” willen plaatsen.

3) De Prinses v. Oranje noemde hem eenvoudig een „fanfaron”. De Bas. Prins Frederik der Nederlanden en zijn tijd. II. 189.

4) De Russische Keizer richtte zich schriftelijk tot hem in een merkwaardigen brief die te vinden is in het Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf.

5) Volgens MAC. CARTHY (Histoire de la Campagne faite en 1799 en Hollande, traduite de l'anglais) commandeerde Generaal ESSEN de 2e divisie, terwijl Kolonel DOUBIANSKY tot de eerste divisie behoorde.

van luitenant-generaal ZJEREBTZOF; de grenadierregimenten PAUL, onder generaal-majoor SEDMORATSKY; de muskietierregimenten van den DNEIPEER, onder generaal-majoor ARBENOF; de jagerregimenten onder generaal-majoor SOETHOF; de Taurische grenadiers onder kolonel KOCHUIS; de Tobolsksche muskietiers van kolonel BAKLANOBSKY; vijf bataljons grenadiers onder de luitenant-kolonels OGAREF, OSSIPOF, STRICK, MILIANIN en TIMOFÉEF; een escadron garde-huzaren onder kolonel GLADKOF; twee bataljons artillerie onder generaal-majoor KANTSEWITSCH; eene compagnie pioniers en dertig kozakken van den Ural; al deze troepen moesten eene macht vormen van 18000 man, die, door het Engelsche Kabinet betaald en onderhouden, zich te Reval op Engelsche bodems zouden inschepen, en van daar zouden vervoerd worden naar de kusten der Bataafsche Republiek, om daar, in gemeenschap met de Engelschen, eene landing te ondernemen 1).

Eene sombere wolk trok zich boven Holland samen en hield de aandacht der welgezinde burgers gespannen. Bij het gemeenschappelijk gevaar staakten de Oranjemannen en revolutionairen voor een wijle hunne twisten. De ernstige omstandigheden dwongen ieder hunner tot meer redelijke gezindheid; en hoewel elk Hollander hoopte dat de zaak wel zoo goed mogelijk zou geschikt worden, toch bereidden allen zich voor om hunne onafhankelijkheid met alle hem ten dienste staande middelen te verdedigen. Te dien einde besloot de partij van den Prins van Oranje, schoon de omstandigheden voor haar het gunstigst waren, hare krachten met die van de revolutionnaire partij te vereenigen, om gezamenlijk voor het Vaderland in de bres te springen.

Den 6^{en} Augustus (naar onze tijdrekening) 2) zagen de Bataven voor de eerste maal Lord DUNCAN op hunne westelijke kusten verschijnen 3).

Zeventig Engelsche schepen vertoonden zich eensklaps nabij de Zeeuwsche stranden. Dientengevolge werden de posten langs de oevers der Schelde verdubbeld en langs de Noordzee-kust halve brigades verspreid, in wier nabijheid veldartillerie werd opgesteld. Bovendien werden versterkte kampen opgericht, ter bescherming van het dorp Scheveningen dat aan zee gelegen is, op eene plaats, die voor de dreigende landing als gunstig werd beschouwd 4).

Intusschen was den 4^{en} Augustus een klein Engelsch eskader het eiland Kog (? vert.) genaderd, ondanks de troepen in de nabijheid opge-

1) DOUBIANSKY'S opgave verschilt niet veel van de officiele, volgens de „Liste des troupes qui composent le corps d'armée du Lieutenant-général D'HERMAN" berustende in het krijgsgeschk. Archief v. d. G.-Staf.

2) Het verschil was destijds 11 en is thans (d. i. in 1901. H. A. R.) 13 dagen.

3) Sedert 10 April 1799 werden de havens van het Gemeenebest, evenals Brest en Cadix, geblokkeerd ter hoogte van het Maasdiep en het Vlie door een eskader van 22 linesschepen onder Lord DUNCAN. De Bas. II. 186.

4) Van het verspreiden van „halve brigades" kan geen sprake zijn. Daarvan blijkt ook niets uit de studie van KCOLEMANS BEYNEN. Overdruk Mil. Spectator. 1891—1895. 272—288.

steld en had het aan de Krepingsche kust (? vert.), aan de uitmonding der Schelde, eenige Friesche schepen genomen, zonder echter iets van meer belang uit te richten 1).

Admiraal DUNCAN 2) wist de Hollanders omtrent het ware punt van aanval in het onzekere te houden door zich nu eens voor Zeeland, dan weder op de kust van Friesland of Groningen te vertoonen.

Generaal HERMANN had den 2^{en} Augustus op het Engelsch eskader van kapitein POPHAM, Reval verlaten, kort na het vertrek van de eerste divisie. Deze divisie, onder bevel van generaal ESSEN I, werd volgens beschikking van de Engelsche regeering niet terstond naar het punt van hare bestemming overgebracht.

Het is niet mijn voornemen in beschouwingen te treden over de Staatkunde der Hoven, die den invloed der Franschen op de Hollandsche Republiek trachtten te vernietigen.

De oorlogszaken zelf namen mij destijds te zeer in beslag, dan dat ik tijd zou hebben gehad mij daarin te verdiepen; maar het komt mij voor dat het zenden van een Russisch hulpleger naar de Noordzee alleen en werkelijk ten doel had de rust te herstellen in het land van Ruslands oude handelsvrienden, ter belooning waarvoor wij het eiland Malta aan ons Rijk zouden toegevoegd zien.

De Engelschen daarentegen hadden, zooals gebleken is, ten doel, zich meester te maken van het overschot der voor hen zoo gevaarlijke Hollandsche oorlogsvloot en tevens een van Europa's rijkste handelsmiddelpunten volkomen te vernietigen 3). Immers het is een feit dat, toen de vice-admiraal MITCHEL, volgens de bevelen van Lord DUNCAN zich had meester gemaakt van eenige linieschepen, fregatten en transportvaartuigen op de reede van Texel, hetgeen, zooals wij later zullen zien, zonder bloedvergieten heeft plaats gehad, de ijver van de bevel-

1) Waarschijnlijk wordt met „Kog” bedoeld „Schiermonnikoog”. Vonck (Geschiedenis der landing van het Engelsch—Russische leger in Noord-Holland, 28) vermeldt dat „Schiermonnikoog” door een klein Engelsch eskader werd aangevallen.

Wat D. bedoelt met „Krepingsche kust” is niet kunnen blijken. Waarschijnlijk wordt Scheveningen bedoeld.

2) Bij ons hield men zich natuurlijk reeds vroeg bezig om op alle eventualiteiten voorbereid te zijn en verloor men de vloot met de Russen niet uit het oog. Zoowel DAENDELS als de Agent van oorlog PYMAN waren van meening, dat de aanval op de Hollandsche of Zeeuwsche kusten zou plaats hebben, en niet — zooals DU MONCEAU schreef — op die van Groningen of Friesland. (KOOLEMANS BEYNEN. 428—429.)

3) D.'s opmerking omtrent Englands plan was niet geheel juist. Velen, ook Oranjegezinden, vreesden dat Holland een Engelsch wingewest zou worden. Omtrent Englands doel zijn belangrijke mededeelingen te vinden in KOOLEMANS BEYNEN: Englands bedoelingen bij het werkdadig optreden op het vasteland gedurende den tweeden Coalitie-oorlog. Handel. Mij. Nederl. Letterkunde, 1898, overdruk 135, en in „Nieuwe gegevens”, enz. Handel. van 1899, overdruk 65.

SHERIDAN ging, in zijn geweldigen aanval op het Kabinet op 9 Febr. 1800, in zijn veronderstelling dat Englands eenig doel was de Hollandsche vloot te veroveren, te ver. MAC CARTHY. 123.

hebbers der Engelsche landmacht aanmerkelijk bekoelde en dat, van toen aan, deze bevelhebbers geenszins hebben gehandeld met de inspanning, de dapperheid en de onpartijdigheid, die hunnen bondgenooten, de Russen, eigen zijn 1).

Reeds een geheelen zomer hadden de Russische oorlogsschepen Elisabeth, Msistaw, de fregatten De Gelukkige en Riga en het transportschip Dispatsj in het Kanaal gekruist. Thans begaven zij zich naar Nor (? Vert.) om daar de aankomst af te wachten van onze oorlogsschepen Vsjevolod, Boleslaw, De Arend, Europa en Retwitzan, die, onder bevel van onzen Vice-admiraal TATE, te Kroonstadt onder zeil waren gegaan 2).

TATE kwam eindelijk te Yarmouth aan en verzamelde van 18 tot 20 Juli zijn eskader. Na met eenige Engelsche schepen versterkt te zijn, zette dit koers naar de Hollandsche kust om zich bij de vloot van Lord DUNCAN te voegen, die nu plotseling de schijnaanvallen die hij op verschillende punten van de Hollandsche kust gedaan had, staakte en in den avond van den 10^{den} Augustus 3) met vier en twintig linijschepen en honderdvijftig andere oorlogsbodems voor het eiland Texel verscheen.

Des anderen daags, terwijl men zich bezig hield met het doen van peilingen ter hoogte van Kalantsoog, zond admiraal DUNCAN eene sommatie aan den Bataafschen admiraal STORV, commandant van de vloot op de reede van Texel. Dat schrijven was van den volgenden inhoud:

„Mijnheer! Aangezien thans aan den Helder meer dan twintig duizend soldaten zijn ontscheept die door een nog veel aanzienlijker getal zullen worden gevolgd, is voor ons de gunstige gelegenheid daar, ijver te toonen voor Uwen wettigen Heer, den Prins van Oranje, door zijne zijde te kiezen met al de schepen der Hollandsche vloot, die Uw voorbeeld zullen volgen.

Allen, die op deze wijze tot hém komen, zullen als vrienden en bondgenooten worden erkend, en het zal hun vergund zijn de Hollandsche vlag aan de bram-streng te voeren.

Van deze oproeping heb ik kennis gegeven aan Sir RALPH ABERCROMBY, opperbevelhebber der Engelsche troepen te lande en aan den Heer ANDRIES MITCHEL, die onder mij het bevel voert over de zeemacht van deze expeditie.

Derhalve kunnen alle schepen, die dat verlangen, uitkomen en zich met mij vereenigen. Men zal hun, als bondgenooten, oprechte vriend-

1) Engelschen en Russen beschuldigden elkander voortdurend. KRAYENHOFF geeft van die wederzijdsche vijandschap een sterk staaltje. (Geschiedkundige beschouwing van den oorlog op het grondgebied der Bataafsche Republiek in 1799).

2) Het Russische eskader telde vóór Texel slechts 5 oorlogsschepen onder admiraal TAFT. (KRAYENHOFF, Geschiedkundige beschouwing van den oorlog op het grondgebied der Bataafsche Republiek in 1799. 33.)

3) 21 Augustus.

schap betoonen, zij zullen in den boezem der Engelsche vloot worden ontvangen en daar kunnen blijven tot den tijd waarop zij de bevelen van den Prins van Oranje aan de gevestigde machten der Republiek zullen hebben vernomen. In die bevelen zal worden duidelijk gemaakt dat deze Prins, met de hulp der verbonden Mogendheden, die een leger van twintig duizend man tot Hem hebben gezonden, als voorhoede van veel aanzienlijker strijdkrachten, bestemd om de voormalige orde van zaken te herstellen, in het Vaderland zal terugkeeren en dat inmiddels de Erfprins, Zijn Zoon, in Zijnen naam zal hersteld worden in het bezit zijner vroegere waardigheden". 1)

Dit voorstel werd door admiraal Story, aan boord van zijn schip Washington, op de volgende wijze beantwoord:

„Admiraal! Indien ik toestemde in het voorstel dat gij mij als officier hebt gedaan, zou ik de achting van Lord DUNCAN onwaardig zijn, evenals ik die van ieder eerlijk man zou verliezen.

Ik weet welke plichten ik te vervullen heb jegens de vlag, waaronder ik dien en jegens mijn Vaderland.

Al ware Uwe macht dubbel zoo groot, toch zouden mijne gevoelens onveranderd blijven.

Van mij is dus een tegenstand te wachten, mijn Vaderland en mijne eer waardig.

Heden zend ik Uwe sommatie aan mijne regeering.

Als U wilt wachten tot zij hare beschikkingen heeft genomen, zal ik U hare besluiten mededeelen.

Wees overtuigd, MILORD, dat ik met hoogachting ben, enz." 2)

Toen de Engelsche parlementair naar zijne vloot werd teruggezonden, gelukte het hem aan een der Bataafsche officieren eene proclamatie van den Prins van Oranje in handen te spelen, in de Engelsche en Hollandsche talen gedrukt. Deze proclamatie was weldra over de Hollandsche vloot verspreid en bracht de geesten van alle zeelieden, die op de reede van Texel tot werkeloosheid waren gedoemd, in verwarring.

Het Fransche bewind, dat de vruchten zijner overheersching dreigde te verliezen en dat gevoelde hoe lastig de geest van vrijheid zonder gezag, in dit koudbloedig volk gezaaid, voor de overheerschers begon te worden, zorgde er voor, de Hollandsche republiek ten spoedigste met hulptroepen uit de noordelijke departementen te overstroomden 3).

Reeds had generaal VAN DAMME overal nieuwe proclamaties aan den volke verspreid. De troepen waarover hem het bevel was opgedragen,

1) KOOLEMANS BEYNEN. t. a. p. 116. geeft een tekst die daarmede overeenkomt.

2) STORY'S antwoord is te vinden K. B. t. a. p. 117.

3) De Fransche hulptroepen — ofschoon toegezegd — kwamen niet zoo snel als hier wordt gezegd.

werden in alle haast op karren naar Noord-Holland gevoerd. Deze generaal, een voorstander van het reeds ondergegene Jacobinisme, was bij de welgezinde burgers niet bemind. Zijn zelfzuchtige stelregel — nemen en niemand laten deelen — had hem bij de troepen, door de vroegere Parijsche Conventie onder zijn gezag gesteld, zijn goeden naam doen verliezen. Tot geluk voor de menschheid begonnen in Frankrijk de valbijlen bot te worden. Het Directoire had de teugels van het bewind in handen genomen en den generaal BRUNE als opperbevelhebber naar Holland gezonden. De beide opperhoofden hadden dus, en met recht, even weinig vertrouwen in elkander als in de liefde van de natie en het leger der Bataven voor de nationale weldaden der Franschen.

De grootste opmerkzaamheid werd nu gewijd aan de maatregelen betreffende Kaap Helder, die door de vereenigde vloten werd bedreigd. De generaal DAENDELS trok daarom het garnizoen van Haarlem 1) tot zich, vereenigde zestien duizend man onder zijn bevelen en vestigde den 19^{en} Juli, m. z. Augustus, (Vert.) zijn hoofdkwartier te Schermerhorn, nadat hij zijn vorige stelling in de Zijpe had verlaten. Toen de bedoelingen der Engelschen omtrent Kaap Helder allengs duidelijker werden, nam de generaal eene positie in om die landstreek te dekken.

De noordelijke punt van Noord-Holland, Helder genaamd, is het smalste gedeelte van Friesland, en ligt ingesloten tusschen de Noord- en de Zuiderzee, tegenover het eiland Texel, dat door eene gansche keten van eilanden wordt gevolgd, zooals: Eierland, Vlieland, Schelling, Ameland, enz. zich in de Noordzee langs de kust uitstreckende van Texel tot aan den mond der Elbe en nog verder.

Dit gedeelte des lands ligt zóó laag dat, indien er geen duinen (ketens van zandheuvels) en geen zorgvuldig onderhouden dijken waren, en indien men niet door buitengewoon zwaren arbeid kanalen had gegraven, waarin het overtollige water zich verzamelt, de zee het reeds lang verzwolgen zou hebben.

Hoogst bewonderenswaardig mag heeten wat hier door menschenhanden met geduld en volharding is geschapen. Dit in alle richtingen doorgraven gedeelte van Holland gelijkt op een plat bord, tot aan den rand in het water geplaatst.

Geene andere wegen vindt men hier dan de dijken en de kanalen, welke laatste diep genoeg zijn voor de vaartuigen, waarin alle vrachtgoederen en alle koopwaren worden vervoerd.

Met recht mag men zeggen dat in Holland de beste wegen water-

---

1) In den nacht van 22 op 23 Augs. kregen de 1e halve Brigade, 2 Escadrons van het 1e Regiment Cavalerie en eene Batterij van 6 veldstukken, die in den Haag in garnizoen lagen, bevel naar Haarlem te marcheeren en aldaar in reserve te blijven (Krayenhoff 54). Op 26 Augs. bij de verschijning van de Engelsche vloot op de kusten kreeg VAN ZUYLEN VAN NYVELT last die troepen naar Schagenbrug te doen marcheeren (Krayenhoff 67-68.)

wegen zijn. Dikwijls is de oppervlakte van het water in de kanalen hooger dan de weiden, door welke zij gegraven zijn. Het water wordt opgesloten binnen de niet zeer breede dijken, wier buitenkant weder door het water van smallere kanalen wordt bespoeld. De druk van het water dezer laatste, houdt het water der eerstbedoelde, als handelswegen dienende kanalen, binnen zijn grenzen.

Welk eene hoogte heeft hier de waterbouwkunde bereikt!

Die oude, geen moeite ontziende, Bataven hebben, toen zij hun moerassigen grond door dijken beschermden, hunne woonplaatsen tegen de golven van den Oceaan in veiligheid gesteld. En toen zij, door het graven van ontelbare kanalen, hunne vruchtbare weilanden drooglegden, hebben zij tevens Noord-Holland herschapen in eene vesting, die door geene aanvallen te overwinnen is 1).

De zandige kust van dit in alle richtingen doorsneden land was door Batavo-Fransche batterijen versterkt 2).

Met het oog op dit alles zou het Kabinet van St. James beter hebben gedaan een ander punt voor de landing te kiezen; maar het heeft er anders over gedacht en Texel voor het meest geschikte aanvalspunt gehouden. De latere gebeurtenissen hebben de noodlottige gevolgen van dezen onvergeeflijken misslag aan het licht gebracht 3).

De Engelsche admiraal MITCHEL, verscheen in het gezicht van Texel met vier oorlogsschepen, zeven fregatten, vijf korvetten, vier kanonneerbooten, elf lichtgewapende vaartuigen en honderdtachtig transportschepen, waarin zich twaalfduizend man landingstroepen bevonden 4).

De admiraal was voornemens deze vloot met die van Lord DUNCAN te vereenigen, maar hij werd daarin verhinderd door een hevigen zuidwestenwind, die hem noodzaakte de drie volgende dagen in het gezicht der Hollandsche kust te laveeren.

Na dit oponthoud liet een gedeelte van zijn eskader des avonds het anker vallen bij Kijkduin, nabij Texel aan de kust gelegen, en maakte hij zich gereed om, op het door Lord DUNCAN te geven sein, de troepen door middel van roeibootten aan wal te zetten, maar hevige windvlagen en de sterke slingering der schepen beletten ook ditmaal elke onderneming.

Den 15^{en} (Augs Vert.) 5) bij het aanbreken van den dag begon eindelijk de wind te bedaren. De Russische en Engelsche vloten konden nu opnieuw Texel naderen en lieten om 2 uur in den middag het anker vallen op kanonschotsafstand van de kust.

1) Ik spatieer.

2) Deze batterijen bestonden alleen in de verbeelding van DOUBIANSKY. KRAYENHOFF bewijst (t. a. p. 78) waarom dat onmogelijk en tevens ondoeltreffend zou zijn geweest. Zelfs tusschen Kijkduin en Calantsoog, waar de landing plaats had, was dat onmogelijk gebleken (KRAYENHOFF, 40).

3) Na lang overleg werd ten slotte de plaats tusschen „Kalantsoog” en „Kijkduin” gekozen, als de meest geschikte.

4) In de opgave van VONCK (t. a. p. 40) omtrent de sterkte van de Engelsche vloot op 26 Augustus komen geen Russische schepen voor.

5) 26 Augs.

Wij willen nu overgaan tot het verhaal van gebeurtenissen, die de vreedzame bewoners van Noord-Holland lang zullen heugen.

Den 16^{en} Juli (m. z. Augs. Vert.) tegen vier uur in den morgen opende de eerste linie, bestaande uit kanonneerbooten, een hevig vuur op de forten van Helder, en trachtten zij den vijand door hare bommen te verjagen 1). Dit vuur werd niet beantwoord. Tegelijkertijd werden in de tweede linie, bestaande uit oorlogsbodems en de transportschepen, waarop zich de landingstroepen bevonden, deze laatsten in roeibootten geplaatst, welke één lijn moesten vormen tusschen de fregatten en de korvetten en tegen de kogels van de kust gedekt werden door drijvende batterijen en gewapende sloepen.

De vice-admiraal TATE liet tevens 550 Russische mariniers en 200 gewapende matrozen plaats nemen in roeibootten 2).

De landing moest geschieden op een enkel punt, links van de batterijen, maar het slingeren van de booten door de deining der zee deed vele booten omslaan, ook werden er vele verbrijzeld doordien de golven, door de steile duinen teruggeworpen, hen tegen elkander deden slaan.

De landing ging dus met groote bezwaren gepaard; vele soldaten stonden tot aan den hals in het water en hielden geweer en patronen boven het hoofd. Nog vermoeid van de zeereis en (nog) niet stevig op de beenen, werden zij door de golven omvergeworpen, waarin de zwaksten den dood vonden.

Het is onbegrijpelijk waarom de vijand geen gebruik heeft gemaakt van zulk eene verwarring. Het scheen wel of hij op de Hollandsche kust eene voorstelling wilde geven van het beroemde gevecht, door den onsterfelijken graaf RIMNIK (SOEWAROFF Vert.) geleverd op de landtong van Kimburn 3).

Met kloppend hart sloegen de toeschouwers op de vloot dit zoo belangrijke onderdeel van de expeditie gade, onzeker hoe dit zou afloopen. Van de schepen werden alle, nog beschikbare, booten en sloepen over de onstuimige zee naar het strand gezonden om te redden wie in gevaar verkeerden van te verdrinken.

Maar ondanks dit alles, ondanks de ongelooflijkste moeielijkheden, was de onverschrokken generaal RALPH ABERCROMBY er reeds ten 3 ure in den morgen in geslaagd met duizend man van de voorhoede voet aan wal te zetten.

De vijand had zich rustig gehouden; maar nauwelijks was eene kolonne

1) DOUBIANSKY heeft hier sterk gefantaseerd.

De aanval op Helder heeft niet plaats gehad. Na den slag bij Calantsoog op 27 Augs. trok DAENDELS terug. Het garnizoen van Helder kreeg 's avonds last terug te trekken. Op 28 Augs. namen de Engelschen Helder zonder slag of stoot in bezit.

2) De Russische marine schijnt zich echter goed gedragen te hebben, blijkens eene loftuiting daarover in het Officieel Rapport van Admiraal MITCHEL aan den Secretaris der Admiraliteit. KRAYENHOFF, Bijlage III b.

3) Poging der Turken in 1787 om op de landtong van Kimburn (Krim) te landen.

van drie duizend man gevormd en had deze zich naar de zijde van den Helder in beweging gesteld, of van alle kanten werd op haar een hevig vuur geopend. Hier kon elke seconde van weifeling den dood brengen. De dappere ABERCROMBY, die de Russische en Engelsche troepen aanvoerde, en wien de geest van naijver en moed, die zijne Russische bondgenooten bezielde, niet ontging, wierp zich met een hoera! op de versterkingen van Helder. Volgens de verklaring der Engelschen zelf, verloor hij aan verdronkenen, gesneuvelden en gewonden: een generaal-majoor, twintig officieren en vijfhonderd soldaten en mariniers 1).

Onderwijl waren, ondanks de woede der golven 2) en het hevig slingeren der schepen, nieuwe versterkingen ontscheept, en ofschoon een Fransch bataljon 3) de troepen te Helder te hulp snelde en door zijn voorbeeld de wantrouwende Hollanders met mannenmoed trachtte te bezielen, wisten de landingstroepen elkanders stoutmoedigheid zoodanig op te wekken, dat tegen hunnen aanval niets bestand was.

RALPH ABERCROMBY liet nu te Helder de prinsenvlag hijschen en dwong de Bataafsche troepen de forten te Helder te verlaten. Deze troepen verloren aan dooden, gewonden en krijgsgevangenen vijftien honderd man.

Des anderen daags na den middag verschenen nog veertig transportschepen met vijfduizend man, voor het landingsleger bestemde Engelsche troepen op de reede van Texel 4).

Zij werden beschermd door twee linesschepen, drie korvetten en een fregat. Deze troepen waren bestemd om zich met de voorhoede van Generaal ABERCROMBY te vereenigen. Zij werden terstond ontscheept tusschen Kijkduin en Groote Keet, nabij eene door den vijand verlaten versterking. Deze was namelijk in den nacht van den 16^{en} op den 17^{en}, na zijne kanonnen onbruikbaar gemaakt te hebben, naar het binnenland van Noord-Holland teruggetrokken.

De luitenant-generaal ABERCROMBY had nu de republikeinsche troepen uit de forten te Helder verdreven en voorts de streek tot aan Bergen toe van vijanden gezuiverd. Hij nam eene gunstige stelling in, die zich van Schoorldam in schuinsche richting door het schiereiland uitstreckte van de Noord- tot aan de Zuiderzee. Hier vaardigde hij de volgende proclamatie 5) uit:

„De luitenant-generaal, Ridder RALPH ABERCROMBY, wien Z. M. de

1) Deze opgave verschilt eenigszins van die van ABERCROMBY in zijn rapport aan den Secretaris van Staat, KRAYENHOFF, Bijlage III. c.

2) Den 27sten Augs. te half vijf uur 's morgens landden, bij een niterst kalme zee en weinig wind 2500 man Engelsche troepen. De Bas II, 201.

3) Dat Fransche bataljon is niet aanwezig geweest. KRAYENHOFF. 86.

4) Volgens het rapport van ABERCROMBY zijn inderdaad die 5000 man „onder de batterijen van Helder” ontscheept. KRAYENHOFF, Bijlage III c.

5) Deze proclamatie komt overeen met den tekst door KRAYENHOFF (Bijlage I) gegeven.

Koning van Groot-Brittannië, de oude en goede bondgenoot der Vereenigde Provinciën, het bevel heeft toevertrouwd over een krijgsmacht, bestemd om die provinciën van de knellende tyrannie van de Fransche Republiek te verlossen, heeft van Z. M. eene algemeene en duidelijke verklaring ontvangen van de bedoelingen van Z. M. en van de Souvereine Vorsten, met hem verbonden, ter uitvoering van Zijn verheven plan”.

„De Britsche legers zullen den bodem der Vereenigde Provinciën niet betreden als vijanden, maar als vrienden en bevrijders, om de inwoners dezer eertijds vrije en gelukkige provinciën te verlossen van de verdrukking, waaronder zij thans zuchten; om hunnen godsdienst te beschermen tegen den ondragelijken en beleedigenden geest van ongelooft en atheïsme; om hun burgerlijk bestuur te bevrijden van de onwettige macht en de roofzieke anarchie; om hunne aloude vrijheid en onafhankelijkheid te herstellen en hun daardoor de weldaad te verschaffen van dien wettigen toestand, waarvoor hunne voorvaderen, beschermd door het beroemde Huis van Oranje, zoolang hebben gestreden en overwonnen, en in het genot waarvan zij hebben gebloed, in vrienden bondgenootschap met Groot-Brittannië”.

„Met dat doel voor oogen en onder dezelfde bescherming van Z. M. is het niet twijfelachtig of de oude moed en de oude ijver van het Hollandsche volk zullen zich op nieuw vertoonen en hetzelfde goede gevolg hebben. Reeds heeft zich de hand des Allerhoogsten getoond in de verlossing van een groot deel van Europa uit de omstandigheden, waarin de Fransche wapenen en de Fransche beginselen van vrijheid hen voor een tijd hadden gedompeld.

„De strijdkrachten, waarvan Z. M. het commando heeft toevertrouwd aan den luitenant-generaal ABERCROMBY, vereenigd met die, welke de met Z.M. verbonden voor datzelfde doel hebben bestemd, zijn voldoende om degenen te beschermen, die, aan de dringende bede van het Hollandsche volk zelf gehoorgevende, voor het welzijn van hun Vaderland zullen opstaan.

„Deze Vorsten wenschen dat de algeheele verlossing van de Republiek worde ondernomen en volvoerd door hun eigen moedig en roemrijk gedrag. Z. M. beveelt allen bewoners der Vereenigde Provinciën dringend aan, de eendracht te bewaren, het verledene te vergeten en het vaste besluit te nemen om het leven en de bezittingen van hunne medeburgers in bescherming te nemen, tegen alle oproerige of wraakzuchtige handelingen, en daarbij zelfs niet diegenen uit te sluiten, wier onzinnig gedrag heeft bijgedragen tot de rampen van hun Vaderland, maar die nu, met de overtuiging door de ondervinding geschonken, zich gedrongen zullen voelen mede te werken aan deze zegenrijke en groote onderneming”.

„Volgens zulke beginselen en in dien geest zal het Britsche leger optreden te midden van een volk, dat de Britsche natie sedert lang gewoon is te achten als vriend en bondgenoot”.

„Maar indien er, van nu af aan, Hollanders mochten gevonden worden, die door hunne gehechtheid aan de tyrannen, verdrukkers van hun Vaderland, op het oogenblik waarop door Gods goedheid de verlossing nabij is, zich het genot van rust, van eene wettige regeering en van godsdienstige en burgerlijke vrijheid onwaardig toonen, zoo zullen deze, en deze alleen, door de troepen van Z. M. beschouwd en behandeld worden als verstokte en onverzoenlijke vijanden, niet slechts van Z. M. en van Zr. Ms. bondgenooten, maar ook van den voorspoed van hun eigen Vaderland en van de openbare belangen en de veiligheid van Europa.

(geteekend) RALPH. ABERCROMBY

Luitenant-Generaal.

FREDERIC MAITLAND

Secretaris van den bevelhebber.

Het eiland Texel met de zich daarop bevindende versterkingen en troepen 1) capituleerde weldra. Twee of drie schepen, die zich op de reede bevonden, slaagden er in te ontsnappen en in volle zee te geraken. Terwijl de latere gebeurtenissen elkander op het vasteland opvolgden, vestigden de Engelschen op dit eiland een depot van Fransche en Hollandsche krijgsgevangenen. Maar dit was, helaas, zooals wij later zullen zien, niet van langen duur.

De eerste Engelsche divisie werd versterkt door vijf brigades onder bevel van den Graaf VAN CHATHAM, van Prins WILLIAM GLOCESTER en van de generaal-majoor MINNERS, DON en CAVAN; en toen de Hertog VAN YORK, opperbevelhebber der expeditie, met zekerheid wist dat zij aangekomen waren, was hij gereed om op het oorlogstooneel te verschijnen.

Intusschen had de Bataafsche generaal GILQUIN, die met 3000 man de kustbatterijen te Helder bezet had, zich gehaast zijne positie te verlaten. Hij trok over moerassig terrein, Koegras genaamd, terug om zich te vereenigen met generaal DAENDELS, die in zijne onzekerheid omtrent de plannen van den Engelschen Commandant, niet wist hoe zijne troepen het best tot het bieden van krachtigen tegenweer te plaatsen, en zijne 1600 man over verschillende punten van Noord-Holland verdeelde 2).

Op de Bataafsche vloot had men, bij den weinigen voorspoed van

1) Twee Compagniën van het 3e Bataljon der 7e halve Brigade (Toelichting opstelling der Bataafsche troepen op 22 Augs 1799.)

KOOLEMANS BEYNEN. Overdruk Plaat II.

VONCK verklaart dat deze troepen na de landing der Engelschen zijn teruggetrokken. t. a. p. 84-85.

2) Vóór het gevecht bij Calantsoog bedroeg de sterkte van DAENDEL's divisie 10.277 man. KRAYENHOFF. 56. 57. Bij de landing verloor hij 1400 man, waaronder 57 officieren. KRAYENHOFF. 77.

het veldleger, het verlies der versterkingen tusschen Kijkduin en Groote Keet, en de bezetting van Helder, een voorgevoel er van dat de reede van Texel en het zoogenaamde Diep voor haar weinig veilig waren en was men zoo voorzichtig het anker te lichten en in het kanaal de Vlieter, achter het eiland Texel, terug te trekken. Ten einde hier geheel buiten gevaar te zijn, gaf admiraal STORY bevel eenige groote schepen te laten zinken 1) en daardoor het toch reeds nauwe en ondiepe vaarwater af te sluiten.

Intusschen had Lord DUNCAN, op den derden dag na de bezetting van Helder en na de aankomst van eenige loodsen van Kijkduin, den vice-admiraal MITCHEL bevel gegeven om de Hollandsche vloot aan te vallen, die ter sterkte van tien linesschepen, vier fregatten en dertig O. I. koopvaarders achter het schiereiland lag. De Russische vice-admiraal TATE ontving van Lord DUNCAN bevel om met zijn eskader, bestaande uit de oorlogschepen Vsjevolod, de Arend, Boleslav en Europa, het fregat De Gelukkige en het transportschip Dispatj naar Hellevoetsluis te vertrekken, om daar den vijand te blokkeeren, dat is: hem te beletten zich in het ruime sop te begeven. TATE verwachtte echter van de uitvoering van dat bevel geen gunstig gevolg; en daar hij overtuigd was dat de strijd met de Hollandsche vloot vrij onbloedig zou zijn, zette hij, vergezeld van het Russische schip Elisabeth, koers naar de Engelsche kust en begaf zich naar Yarmouth.

Men kan zich voorstellen dat het overschot van de eertijds zoo beroemde Hollandsche vloot voor den machtigen overwinnaar een gemakkelijke prooi was 2). Twee linesschepen, een fregat en eenige onzeewaardige andere schepen bleven voor de Vereenigde Provinciën behouden; de overigen streken zonder een enkel schot te lossen de vlag van de Republiek en haalden de Prinsenvlag in top. Na de capitulatie werd bijna de geheele bemanning naar Engeland gezonden 3).

Op deze wijze kwam het laatste overschot der beroemde vloot in handen van de natie, die de zee beheerschte.

Later gaf ik in een gesprek met eenige welgezinde Rotterdamsche burgers, mijne verwondering te kennen over deze gemakkelijke capitulatie.

1) Admiraal STORY vermeldt in zijn rapport aan den Agent der Marine van de Bataafsche Republiek daarvan niets (KRAYENHOFF, Bijlage VII. 6).

2) DOUBIANSKY stelt ten onrechte die overgave voor als een gevolg van Engelsche overmacht. STORY's rapport daarover aan den Agent v. Marine van 31 Aug. 1799 leert dat volkomen oproer van de Oranjegezinde matrozen elke verdediging heeft belet. SHERIDAN noemde dan ook in het Lagerhuis de verovering der Hollandsche vloot geen zaak om trotsch op te zijn. Hij stelde daarbij de RUYTER tegenover STORY. Andere Bataafsche bevelhebbers ter zee hebben soortgelijke muiterij met kracht weten te onderdrukken. (Brief van v. KEWELL, dd. 7 October A° 5 aan den Agent van Oorlog. Krijgsgesch. Archief v. d. Gen. Staf.)

3) Ongeveer 2700 van de 4000 man bleven achter tot samenstelling van een korps mariniers en van bataljons vrijwilligers. De Bas. II, 206.

„Waar is,” zoo spraken zij, „de oude Vaderlandsliefde gebleven? Waar de onverzettelijke standvastigheid? en de bezorgdheid voor het algemeen welzijn? Waar zijn onze Trompen? Alles is in verval, alles zal vergaan als rook, wanneer wij met geheel ons land niet tot de vroegere koelbloedigheid en kalmte terugkeeren.” „Zie eens, mijnheer,” vervolgden zij, „naar onze jeugdige fatten en pronksters op straat. Kan men hen van Franschen onderscheiden? Met het overnemen der Fransche zeden hebben wij ons nationaal karakter verloren. De republiek is in verval evenals onze wereldhandel. De rijke bank is geplunderd. Tot onze verwondering heeft de Republiek nog eenige schepen overgehouden, maar zij durven zich niet in de open zee vertoonen. De Engelschen hebben de uitbreiding en de meerdere voortreffelijkheid hunner vloot te danken aan de slechte maatregelen der Fransche ministers en aan de onbekwaamheid der marine-officieren, wier stand beneden dien van de officieren der landmacht wordt geacht, en voor wie hunne ranggenooten bij het leger een soort van minachting koesteren; voorts aan de oproerige bewegingen op onze vloot, de onvoldoende geldmiddelen en het tijdens de revolutie uitwijken van onze bekwaamste zeeofficieren, die nu door Frankrijk van den zeedienst worden uitgesloten. De Engelschen hebben van lieverlede al wie hun op de zee gevaarlijk toescheen, onschadelijk weten te maken en ook wij Bataven, hebben ook eindelijk onze beurt gekregen. Alleen gij, heeren Russen, kunt trotsch zijn op Uwe vloot. Uwe zeer verstandige vorige Keizerin is er op bedacht geweest om, onder den schijn Engeland te dienen, de zeemacht, door Uwen grooten Czaar PETER gegrondvest, tot grootere volmaaktheid te brengen. Tot aan 1800 is een gedeelte van de Russische marine in de gelegenheid geweest zich in de school van Engeland, de groote Zeemogendheid, te bekwamen. Op aandringen toch van Minister ESTERHAZY werd in 1795 een Russisch eskader van dertien linesschepen en acht fregatten onder admiraal CHANIKOF uitgezonden om zich met de Engelsche vloot, die in het Kanaal kruiste te vereenigen. Engeland had zich verbonden aan Rusland een millioen pond sterling te betalen en het onderhoud van het eskader voor zijne rekening te nemen. Maar toen het Engelsche Hof gewaar werd dat de admiraal de instructie had zich niet aan krijgsgevaar bloot te stellen, verzocht het de terugroeping dezêr vloot, die zij een jaar lang zonder nut in dienst had gehad. Kort daarna werden echter opnieuw drie linesschepen en eenige fregatten van Uwe natie naar de Engelsche kust gezonden. Hunne verschijning ter reede van Portsmouth veroorzaakte zulk een schrik dat de oproerige geest, die op dat oogenblik onder de matrozen van de geheele Engelsche vloot heerschte, bedwongen werd en allen tot de gehoorzaamheid werden teruggebracht”.

Maar keeren wij tot de herinneringen van het dagboek terug.

In denzelfden tijd dat de vloot der Verbondenen de Noordzee doorkliefde om zich van de Engelsche naar de Bataafsche kust te begeven,

stevende een gedeelte van het voor de landing bestemde hulpleger onder bevel van Generaal ESSEN I naar Engeland, een ander gedeelte, onder bevel van den Generaal der Infanterie HERMANN, had in de Oostzee met vreeselijke tegenwinden te kampen, die soms in een werkelijken storm overgingen.

Ik bevond mij bij deze tweede divisie 1) met een bataljon van Tobolsk op de „Diadeem”, een Engelsch schip van 74 stukken.

Vóór de afvaart waren de geweren, de patroontasschen en de munitie ingenomen en ordelijk in het ruim geborgen. Iedere compagnie had in haast hare patronen van een bijzonder merk voorzien, want de Engelschen wenschten zoo spoedig mogelijk in volle zee te zijn.

De soldaten werden op twee dekken zóó dicht naast elkander gelegd dat zij zich ter nauwernood konden bewegen. Aan het voeteneinde in het midden was over de lengte van ieder dek een smalle doorgang gelaten. Boven de hoofden hingen hangmatten, voor ieder soldaat een. Het schip geleeke een ton, waarvan de bodem met haringen was bepakt.

Als de wind gunstig was en wij met volle zeilen de zee doorkliefdien, werden er vroolijke liedjes gezongen en verlieten de manschappen om beurten hunne benauwde verblijven, om op de plecht frissche lucht in te ademen. Maar stak de wind op, was de zee zóó in beroering dat de golven boven het schip uitkwamen, en kwam er eindelijk een werkelijke storm, zooals ons er een overviel in het gezicht van Bornholm, zoodat de schepen verstrooid raakten, dan werden de luiken gesloten en moesten de soldaten in hunne kwartieren blijven. Dan kroop ieder in zijn kooi, het zingen hield op en maakte plaats voor bang gezucht of vasten slaap.

De Russische soldaten waren niet ingenomen met het ration gezouten vleesch en erwten, en de witte beschuit stond hen tegen. Zij verlangden beschuit van rogge. Ook de verstrekte rum beviel hun niet, zij wilden liever brandewijn.

De grillige winden voerden ons nu eens de kust van Zweden tegevoet en dan weder naar Bornholm terug. Door den stortregen heen zagen wij, bij het schitteren van den bliksem en het ratelen van den donder, het eilandje Christiansö. Nadat ons eskader vijftien dagen lang het ruwste weder had doorstaan, zagen wij eindelijk den 20^{en} land. Dienzelfden dag zeilden wij de Sont in.

Men kan zich voorstellen welk een vreugde de tijding, dat het land in het gezicht was, bij de troepen teweeg bracht; ieder hoopte nu spoedig het benauwde verblijf te kunnen verlaten. De frissche zeewind deed de zeilen zwellen. Nauwelijks hadden wij een blik op de schoone kusten genoten en met onze kijkers een gedeelte van Kopenhagen gezien of wij naderden reeds Elsenour, tegenover welke plaats wij het anker lieten vallen.

1) Hier zal bedoeld zijn „deze tweede zending” Russische troepen. D. wordt gerekend tot de eerste divisie.

Deze eerste zeereis, hoe kort zij ook was, had de soldaten, die er niet aan gewoon waren, zeer vermoeid. De luiken werden opengezet en ieder spoedde zich op zijne beurt naar boven om frissche lucht in te ademen. Het weer helderde op; het werd warm en de soldaten verkwikten zich met een bad. De soldatenkwartieren werden ter zuivering uitgerookt en het schip werd van onder tot boven schoongemaakt.

Onze Russen hielpen daarbij de Engelschen trouw en deze deden wat zij konden tot behoud van de gezondheid der soldaten. Noch op de „Diadeem”, noch op eenig ander schip was dan ook een enkele zieke. De Sont weergalmdde van het vroolijk gezang en de echo herhaalde het daverend hoera! der Russen, nu eens op de Deensche, dan weer op de daartegenover gelegen Zweedsche kust. De officieren onderzochten met hunne kijkers de Zweedsche en met het bloote oog de meer nabijgelegen Deensche kust. Velen gingen aan wal om Elseneur of Kopenhagen te bezoeken. Het weder was prachtig, maar de wind bleef tegen.

Eindelijk stak den 27 Augustus een frissche noordenwind op, en nu verdwenen langzamerhand de vestingwerken van Kronenborg uit ons gezicht. Nauwelijks was ik in mijne kajuit of ook Helsingborg in Zweden was niet meer te zien. Des anderen daags waren de kusten van het Deensche eiland Seeland evenals de Zweedsche kust uit ons gezicht verdwenen. Wij bevonden ons reeds midden in het Kattegat.

Op den derden dag van onze reis ontmoette ons eskader des morgens in de Noordzee een gewapend Engelsch transportschip. Een sein werd gegeven en de kapitein van de „Diadeem” begaf zich naar het schip van den Vice-Admiraal. Toen hij des middags terugkeerde, deed hij ons mededeeling van den voorspoed der Engelsche wapenen op de Hollandsche kust en van de overgave der Bataafsche vloot.

De Engelschen waren er trotsch op zich zonder onze hulp van een zoo gewichtig punt te hebben meester gemaakt, vanwaar zij meenden geheel Holland te kunnen overmeesteren 1). Zij waren vol hoop en meenden dat alleen de landing zelve moeilijkheden had kunnen opleveren. Nu die eenmaal geschied was, zou het Bataafsche leger zich ongetwijfeld van de Franschen afscheiden, om zich met ons te vereenigen.

Ook verzekerden zij dat het geheele Fransche leger in Italië, Zwitserland en Duitschland de handen vol had en dat hier, in Holland, geene andere troepen waren, dan in haast bijeengeraapte lotelingen, zoodat de Fransche Republiek niet in staat zou zijn den aanval af te wijzen.

Zooals men weet, spreekt de Engelschman gaarne over politiek. Vooral aan tafel betoogde onze kapitein ons met de krachtigste argumenten dat het geslepen Engelsche ministerie er reeds lang op uit was geweest om de Hollandsche ontevredenen op zijn zijde te krijgen, en dat het Huis van Oranje in alle steden zijn aanhangers had. Hij wilde

1) Met medewerking dan van de matrozen en mariniers van den Russischen Admiraal TAFT.

er eene weddenschap om aangaan dat de eerste de beste poging van den Hertog van York, commandant van het landingsleger, voldoende zou zijn om het gansche volk de Oranje-kokarde te doen aannemen, en dat men de hulp der Russen niet noodig had om de Franschen uit de Bataafsche Republiek te verjagen. Hij voegde er bij dat hij het jammer vond, zoovele millioenen ponden sterling te besteden voor de van zoo verre ontboden hulp bij eene expeditie, die, ook zonder ons, tot een goed einde kon worden gebracht.

Zulk eene taal, is te vergeven in den mond van een fier Engelsch zeeman. Hij wist trouwens niet, dat het hoera! der Russen reeds had weerklonken en dat de Russische bajonetten haar werk reeds gedaan hadden bij de verovering van Helder onder aanvoering van Generaal ABERCROMBY.

Den 31^{en} Augustus 1) zagen wij aan onze linkerhand het eiland Texel en aan den avond van dienzelfden dag liet het eskader het anker vallen op den afstand van een zeemijl van de landtong van Helder.

Gedurende den nacht nam de wind in kracht toe. Wij waren door zandbanken omringd en het lineschip Brakel liep op een van deze. Het moest ontruimd worden, waartoe van alle schepen sloepen werden gezonden.

Des morgens vroeg was de wind nog hevig en ontvingen de oorlogschepen loodsen, die het eskader tusschen de gevaarlijke zandbanken door tot nabij Helder brachten, waar het zich om 11 uur in slagorde stelde op de helft van een kanonschotafstand van de vestingwerken. De vloed, die de wateren der Noordzee in de Zuiderzee dreef, rukte eenige schepen van hunne ankers, o. a. het fregat Dispatsj, dat met zooveel kracht tegen ons schip aansloeg, dat dit verplicht was zijn ankers te kappen, de linie te verlaten en zich op grooter afstand van de kust te verwijderen.

Den 2^{en} September 2) des morgens om 10 uur begon de ontscheping der troepen, door middel van Hollandsche sloepen en booten, tot dat doel naar de schepen gezonden.

Elk peloton nam zijne geweren en patronen, die in het ruim waren opgelegd, mede, de laatsten zonder hen te ontdoen van de verpakking. Alles ging in zijn werk met eene verbazende snelheid; het scheen dat de Engelsche zeelieden zoo spoedig mogelijk den laatsten Rus aan wal wilden zetten. Hieruit meende ik te moeten opmaken dat het waar was, wat ik reeds een paar dagen geleden had hooren zeggen, namelijk dat wij te laat kwamen 3.)

Nauwelijks waren de regimenten zoo goed als het gaan wilde van

1) 11 September.

2) 12 September. KRAYENHOFF. 131.

3) Telaar in het jaar om een dergelijken veldtocht nog met succes te beginnen.

hunne geweren voorzien en in pelotons afgedeeld en hadden zij hunne vaandels ontplooid, of er kwam bevel van Generaal HERMANN dat zij zich in orde van parade moeten opstellen op den weg naar Bergen, ter plaatse waar bij een afgebrand huis in de nabijheid van Helder eene bijeenkomst zou plaats hebben van den uit Engeland aangekomen Prins van Oranje en den opperbevelhebber, den Hertog VAN YORK, met een groot aantal generaals van beide natiën.

Aan de regimenten werden als gidsen, stafofficieren toegevoegd, waarna ieder regiment bevel ontving zich met versnelden pas naar de versterkingen bij Schoorldam te begeven, die in allerijl door de Engelschen waren aangebracht langs den dijk of aarden wal, zich uitstrekend van het dorp Petten tot Medemblik.

Deze dijk begint, zooals ik hierboven zeide, op een afstand van dertig wersten 1) van Helder en doorsnijdt de landtong van Helder in schuinsche richting van de Noord- naar de Zuiderzee.

Vroeger heb ik reeds medegedeeld dat de nijvere Hollanders genoodzaakt waren, zich door dergelijke dijken tegen het water te beschermen. Langs den dijk van Schoorldam zijn gemeenschapsvaarten gegraven, die van de Zuiderzee, over Alkmaar, naar het binnenland der Republiek voeren. Anderen loopen naar het bij de zee gelegen Bergen. Die allen zijn door dwarskanalen onderling verbonden; in één woord, dit gedeelte van Holland doet denken aan een dambord.

Op daartoe geschikte plaatsen heeft men sluizen gebouwd, waar het overtollige water door molens wordt opgepompt en in andere kanalen wordt overgebracht, zoodat het zich ten slotte in zee kan ontlasten. De dijken zijn gemaakt van den grond, die verkregen werd door het graven der diepe en breede kanalen. Om nu het verschuiven, van de aarde en het zand dezer opwerpen te voorkomen, hebben de onvermoeide voorvaderen der tegenwoordige bewoners de dijken met riet beplant, door de wortels waarvan deze zoodanig worden versterkt dat zij door het water niet kunnen worden vernield, wanneer ten minste daarbij niet de medewerking van menschenhanden in het spel komt.

Maar keeren wij tot onze krijgsverrichtingen terug.

Dat de vijand op Bergen was teruggetrokken, heb ik reeds gezegd. Het hoofdkwartier van den opperbevelhebber BRUNE bevond zich te Alkmaar, eene vrij groote stad, bekend door haar beroemd product: de Hollandsche kaas.

Van de Skanderbergsche 2) heuvels of duinen tot aan de Zuiderzee en Hoorn waren alle communicatiën langs de dijken door Franco-Bataafsche troepen bezet.

1) 1 werst = 1.067 KM. (Vert.)

2) Skanderbergsche heuvels komen op geen enkele kaart van dien tijd voor. Maar de beschrijving van de plaats waar zij zich bevinden, doet vermoeden dat zij zich ten zuiden van Camperduin tot Bergen uitstrekten. Waarschijnlijk is de naam afgeleid van het Hollandsche woord: „Zandberg”.

De Russen, die niet de minste gelegenheid hadden gehad zich van de vermoënis der zeereis eenigszins te herstellen, marcheerden met versnelden pas naar Petten en Burgerbrug. Talrijke achterblijvers bedekten den weg en er was volslagen gebrek aan drinkwater. Ten prooi aan den dorst, marcheerden wij door het mulle zand, waar wij door water waren omringd, dat echter niet drinkbaar was. Op onzen weg lagen nog talrijke vermoeide soldaten van de regimenten, die vóór ons hierlangs waren gemarcheerd; hun getal werd nu met de onzen vermeerderd 1).

Eindelijk bereikten wij den volgenden morgen in de vroege de ons aangewezen stellingen, die zich van het dorp Petten tot aan Harinkhuizen uitstrekten. Wij losten terstond de Engelsche bezetting af en maakten toen den „Anglo-Russischen rechtervleugel” uit, zooals men destijds schreef.

Intusschen hadden de Russische regimenten, die onder bevel stonden van Luitenant-Generaal ESSEN I, de Engelsche kust verlaten en begonnen zij zich met de troepen van Generaal HERMANN te vereenigen.

Van 7 op 8 September 2) kwam het laatste gedeelte dezer troepen aan, die op denzelfden dag om 6 uur des avonds bevel ontvingen, zich naar Medemblik te begeven om geïnspecteerd te worden door de chefs, die zich daar bevonden onder bescherming der batterijen. Het Russische hulpleger bestond toen uit 32000 man, 3) het kader meegerekend.

Een achtdaagsch verblijf in deze moerassige, aan de zee gelegen streek, de vochtige en voor ons ongezonde lucht; het voor Russen ongewone voedsel, namenlijk de zeerantsoenen der Engelsche marine en witte beschuit, dit alles begon de tijdelijk te Helder opgerichte ziekeninrichtingen te vullen. Het vervoer van levensmiddelen uit Engeland naar Helder en vandaar langs de dijken naar onze liniën te Schoordam was zeer bezwaarlijk bij gebrek aan voertuigen en paarden. Bijna over de geheele linie was het water der regenbakken met zee-water gemengd. Door de herfstregens en de werkeloosheid der windmolens, die in dezen tijd van oorlog buiten dienst waren gesteld en die het overtollige water niet wegpompten, steeg dit in alle kanalen van heel het gebied van Helder tot zulk een peil dat het over de oevers stroomde en over eene groote uitgestrektheid de lage weilanden inundeerde. De regen hield gestadig aan en de batajons zochten eene schuilplaats onder de kappen der hooibergen. Op de batterijen en bij de reserve sliepen de soldaten op het natte zand en dekten zich zelf

1) Toen het tweede gedeelte van het Russische leger ontscheept was, stelde de Engelsche veldheer aan Generaal HERMANN voor, dit eerst een of twee dagen te laten rusten. HERMANN oordeelde dat onnoodig. (Knoop Nieuwe Mil. Spectator, 1854, 138). Met het eerste gedeelte is misschien evenzoo gehandeld.

2) 14 en 15 September.

3) plm. 17000 man.

en hunne wapens met hunne doorweekte mantels toe, want al wat noodig was om een bivak op te richten ontbrak. 1)

Ons regiment vormde den rechtervleugel van het Russische legerkorps en stond aangeleund tegen de Noordzee. Het dorpje Petten, bestaande uit een paar visschershuizen en eenige hooimagazijnen, beschermde ons tegen den regen en het gure zeeklimaat. De groote zeedijk strekt zich uit langs de kust, van Petten tot aan de zandheuvels of Skanderbergsche beweegbare hoogten. Hij heeft eene lengte van $1\frac{1}{2}$ werst. De watermolen op dezen dijk, die door middel van paarden in beweging moet worden gebracht, was door de Franschen met opzet onbruikbaar gemaakt en in zijne nabijheid hadden de Engelschen eene batterij van veertien stukken opgericht. Deze batterij moest dienen om ons te vrijwaren voor een onverhoedschen aanval der Franschen, die op een kanonschotsafstand van ons op denzelfden dijk post hadden gevat en den linkervleugel van het vijandelijk leger vormden.

Daar onze batterij op den afstand van een werst voorwaarts van Petten lag, eischte de voorzichtigheid dat des nachts een bataljon in reserve bleef, terwijl een ander bataljon de wacht hield. De postenketen was op een afstand van 200 sajenen uitgezet, en twee kozakken van den Ural, op paarden van hun land, vormden een vooruitgeschoven post.

Onder zulke omstandigheden, waarin bijna de geheele linie van de Noord- tot aan de Zuiderzee verkeerde, wachtten wij gedurende acht dagen 2) het oogenblik af, waarop de strijd met den vijand zou beginnen. Eindelijk kwam, den 9^{en} September 3), een uur na middernacht voor onze zich tot Schoorldam uitstreckende linie het bevel om den volgende morgen voorwaarts te rukken.

De rechtervleugel stond onder bevel van Generaal HERMANN; de linkervleugel, tegenover Hoorn, onder dat van generaal ABERCROMBY. Te Schagerbrug commandeerde generaal PULTENEY. De Hertog van YORK, opperbevelhebber der verbonden legers, bevond zich in het centrum. Op de kanalen waren met allen spoed gewapende vaartuigen gebracht, waarover de Commodore Sir POPHAM het bevel voerde. De tweede linie en de reserve stonden links van Burgerbrug, onder bevel van Generaal ESSEN I.

Den avond te voren had men de volgende bevelen uitgevaardigd:

Aan elke kolonne moest eene compagnie jagers worden toegevoegd, om de in eene hinderlaag liggende vijanden te ontdekken;

de Infanterie-regimenten moesten door artillerie gevolgd worden;

1) DOUBIANSKY overdreef daarbij niet. Van onze zijde wordt op 7 September door den Agent van Oorlog aan het Uitvoerig bewind, voorgesteld jassen en dekens in voorraad te houden, wegens: „het ruwe seizoen waaraan de soldaten staan blootgesteld en de groote fatigues, die hen wachten”.

2) De Russische divisie die den 12den September landde, heeft inderdaad 8 dagen gewacht.

3) 19 September.

elke kolonne moest beschikken over een voldoende aantal pionniers en gedekt worden door een escadron Engelsche cavalerie.

De Engelsche stukrijders hadden Friesche paarden aangebracht, die terstond na aankomst werden verdeeld. Twee voor elk stuk geschut en die in verantwoording werden gegeven aan de regiments-kwartiermeesters. Terstond daarop vertrokken de Engelsche Commissarissen en ook de stukrijders, die hunne eigene paarden meenamen.

Dienzelfden avond werd bevolen dat de natte mantels op de batterijen moesten worden achtergelaten en dat de veldflesch van ieder soldaat moest worden voorzien van een dubbel ration rum, onder strenge aanbeveling nochtans het eene rantsoen eerst te gebruiken bij den aanvang van het gevecht, en het tweede voor het geval eene overwinning was behaald. Ook moest ieder voorzien worden van tarwebeschuit voor de behoefte van twee dagen.

Hier mag ik niet nalaten te spreken over eene beschikking, die naar mijne meening niet gelukkig is geweest.

De orders voor de verbonden troepen en omtrent al wat deze behoefden, kwamen uit het hoofdkwartier van den Engelschen opperbevelhebber. Is daar nu niemand geweest die hem kon aantoonen dat onze Russische stukrijders op het oogenblik nog niet voldoende geoefend waren in de behandeling van de fijnere Engelsche of Friesche paarden, die hun nu gegeven waren? Die stukrijders toch, gewoon om met de korte zweep de lompe en dikwijls zwakke en oude trekpaarden te besturen, wisten niet hoe hun (Engelsch) span voor het stuk te krijgen, ja, waren zelfs bang te dicht bij hunne paarden te komen.

Maar wat is voor een Rus onmogelijk?

Het spreekwoord zegt: de groote visschen verslinden de kleine. Welnu men gebruikte geweld. De paarden werden met geweld gezadeld en opgetuigd; met geweld werden zij voor de stukken gespannen en de stukrijders werden met geweld op hunne plaats gezet.

Maar de latere ondervinding heeft geleerd dat men beter had gedaan de kanonnen in het vaderland te laten. De Engelsche artillerie was immers bij de hand en in dien tijd niet slechter dan de onze.

De onophoudelijke regens, de noord-westenwind en de menigvuldige stormen maakten de eerste dagen van September zeer onaangenaam. Den 7^{en} begon tegen den avond, het weder iets beter te worden. De soms van groote sneeuwvlokken vergezeld regen hield van tijd tot tijd op en wij hadden aanleiding om te drinken op den goeden uitslag van den veldtocht, die nu weldra zou aanvangen. Tot aan middernacht van den 8sten op den 9^{en} 1) werd de tijd doorgebracht met alles gereed te maken. Niemand dacht aan slapen. Te 1 uur 's nachts werden de aanvalkolonnes geformeerd en ieder begaf zich naar de voor hem bestemde plaats.

De kolonne, gevormd door het regiment musketiers van Tobolsk en

1) m. z. van 7 op 8 September. (Vert.)

bestemd om de Fransche batterij tegenover ons te bestormen, marcheerde vroeger af, uithoofde van den afstand, die haar nog van onze batterij scheidde.

Er werd bevolen de grootst mogelijke stilte in acht te nemen. Om half twee werd de hemel volkomen donker, dikke wolken verduisterden de lucht zóó, dat men geen man kon zien! Het begon weder zacht te regenen, maar de wind scheen zich opzettelijk in te houden om het seinschot beter te doen hooren. Voor de voorhoede werden jagers van beroep gekozen en de dappere Kapitein MURAWIEF gaf den wensch te kennen, zich het eerst op de Franschen te werpen.

Ten twee ure opende generaal HERMANN 1), die in persoon de kolonnes van het Centrum bij Burgerbrug aanvoerde, het vuur en op hetzelfde oogenblik knalde langs de geheele linie het geweervuur der voorhoede. Bij het voortrukken hoorde ik telkens het schieten van de batterij op den Pettenschen dijk. Die dijk, aan beide zijden door het water bespoeld, was niet breeder dan 30 sajenen 2) en de steile glooiing noodzaakte ons recht op de schietgaten af te gaan.

De jagers der voorhoede gingen in verspreide orde vooruit, naderden de vijandelijke versterking, wierpen zich in de gracht, losten eenige schoten en drongen met een hoera! de versterking binnen, die door den vijand tijdig was verlaten.

Een kanon dat door de Franschen op een hoog duin was geplaatst, vuurde op onze kolonne, de granaatscherven 3) vlogen langs onze hoofden. Het bleek dat de vijand niet voornemens was hier den strijd met ons aan te binden.

Volgens de ontvangen instructie moesten wij, terstond na het nemen der eerste vijandelijke versterking, voorwaarts rukken en links van den weg naar Bergen positie nemen om er de komst van de kolonnes uit Burgerbrug af te wachten.

Niemand van ons, zelfs geen stafofficier of Hollandsch burger, was door de dikke duisternis in staat met juistheid te zeggen, waar wij ons bevonden.

Toen onze voorhoede een punt naderde, waar uit de duinen op haar gevuurd werd, viel zij dit met onstuimigheid aan. Binnen tien minuten was het Fransche detachement verslagen en op de vlucht gedreven. Het werd in de duinen vervolgd. Een ijzeren kanon van groot kaliber viel ons daar in handen. Bij het aanbreken van den dag zagen wij dat hier een telegraaf was.

1) D. geeft van dit alles een vrij verward verhaal met tal van beweringen, die elders worden tegengesproken. De beste beschrijving is nog te vinden bij Knoop. (N. Mil. Spectator 1854. 147—155.)

D's fouten aan te wijzen, zou te veel plaatsruimte beslaan. Daarom verwijs ik naar Knoop.

2) 1 Saje = 2.134 M.

3) Bij het beleg van Gibraltar in 1779 werd reeds met granaten uit kanonnen geschoten. Geschichte des Geschutzwesens. etc. E. V. DECKER. 1851. 74.

Terwijl onze kolonne samengehoopt stond op eene ons onbekende plaats, waren ook de Engelschen op onzen linkervleugel vooruitgerukt, maar zij hadden het voordeel te kunnen opereeren met kennis van het terrein. Zij kenden elk stuk gronds, waarover zij voorttrokken, uit goede kaarten en hunne officieren konden verwarring voorkomen, al was ook hunne taak in het effen en met talrijke kanalen doorsneden terrein vrij moeielijk. De vijand verdedigde zijne stellingen op de dijken met hardnekkigheid en maakte daarbij gebruik van kruisvuur. De veldartillerie der Franschen, die in de weilanden opereerde, was van pontonbruggen voorzien, geheel gereed om over de kanalen te worden geslagen; zij kon dus in alle richtingen worden gebruikt, terwijl onze artillerie, evenals die der Engelschen, zich slechts langzaam kon bewegen, ook wegens het gering aantal paarden. Door deze middelmatige hulpmiddelen ageerde zij niet altijd met voordeel.

Tot aan den dageraad hield langs de geheele linie het geweervuur aan.

De rechtervleugel der Engelschen was den aanval een uur later begonnen dan wij. Zij schijnen de eerste morgenschemering te hebben willen afwachten om hunne schoten met meer juistheid op de vóór hen liggende vijandelijke stellingen te kunnen richten.

Dit nachtgevecht en het geweervuur der geheele linie hadden uitsluitend op de dijken plaats gehad. De Engelschen hadden telkens redouten met voorliggende veldwerken te bestormen. Bij hun voortrukken langs de dijken naar de versterkingen van Schagerbrug, Enkhuizen en Hoorn hadden zij Bataafsche troepen tegenover zich, terwijl wij met de Franschen te doen hadden.

Voor het verbonden leger was het noodzakelijk zich in een enkel gevecht meester te maken van de linie, door Generaal BRUNE verdedigd en zich van Hoorn, Alkmaar en Bergen meester te maken, ten einde een belangrijk gedeelte van het vasteland van Noord-Holland achter zich te hebben. Wel werden wij in den rug beschermd door de Engelsche vloot, maar de genoemde plaatsen hadden wij noodig om er depots te vormen, want de landverpleging werd moeielijker, naarmate wij ons verder van Helder verwijderden.

Eindelijk tegen vijf uur in den morgen begon onze geheele Russische kolonne zich, nagenoeg op het gevoel, te vereenigen op den weg van Bergen, die tot aan den voet der Skanderbergsche zandheuvelds loopt. Daar werden wij met een voortgezet geweervuur ontvangen. De troepen, die langs den dijk van Burgerbrug gekomen waren, bevonden zich het dichtst bij de duinen, vanwaar dit vuur kwam. De kogels floten; de nevel bleef even zwaar en er viel een fijne regen. De regimenten en bataljons geraakte dooreen; geheele pelotons wierpen zich in de duinen; de commando's werden niet meer verstaan. Alles drong vooruit! En waarheen? De duisternis maakte het onmogelijk om ons heen te zien. In één woord de verwarring was buitengewoon groot.

Eindelijk brak het licht door en door den nevel heen zagen wij dat

eene kolonne grenadiers, onder commando van den bevelhebber in persoon, aan den voet der duinen defileerde over een weg langs een kanaal, waarachter zich, tot Alkmaar toe, de lage en vlakke, op regelmatige wijze met kanalen doorsneden weilanden, uitstrekten. Ook zagen wij dat de Skanderbergsche heuvels met Fransche fuseliers bezet waren, alleen met het doel ons tot zich te trekken; dat de vaarten en wegen met boomen waren omzoomd; dat in de weilanden hier en daar hoeven lagen, in wier nabijheid de Fransche artillerie ons tegen het aanbreken van den dag afwachtte; en duidelijk dat alle bruggen over de kanalen waren afgebroken.

Men zal moeten bekennen dat onze toestand gunstig noch aangenaam was. Het défilé, waardoor onze troepen zich naar Bergen hadden gespoed, ware misschien het graf van een groot aantal onzer dappere krijgsbroeders geworden, indien onze tirailleurs er niet in geslaagd waren zich in de duinen te verspreiden en indien generaal ESSEN I niet ten spoedigste eene batterij had opgesteld, die door haar schrootvuur onzen buitenvleugel dekte.

Hoe verder de vijand terugtrok, hoe beter hij in staat was zijne strijdkrachten te Bergen, Alkmaar en Hoorn te vereenigen en zijn terugtocht door versche troepen te dekken.

De Russen waren uiterst vermoeid. Op den linkervleugel hadden de grenadiers herhaaldelijk geschutvuur te doorstaan; de commandanten wisten niet hoe hunne troepen over de diepe en breede vaarten te brengen om zich op de drijvende batterijen der Franschen, te werpen. De Engelsche cavalerie, bestemd om onze kolonnes te dekken, kon niet handelend optreden, onze pontonniers waren niet van de noodige materialen voorzien en konden niets ondernemen in het oogenblik van het gevecht.

Ziedaar een getrouw beeld van onzen toestand.

Ik heb mij voorgenomen openhartig de geheele waarheid te zeggen. De kameraden zullen het mij, een soldaat, die veel ondervinding heeft opgedaan, vergeven als ik hun in herinnering breng dat de Russische soldaat, zoolang hij arm aan arm marcheert met zijne kameraden, en niet door zijne eigene inzichten, maar door zijne officieren bestuurd wordt, vastbesloten, onoverwinnelijk, verschrikkelijk is. Waar echter de gehoorzaamheid en de noodzakelijke orde verloren gaan, verschijnen de oorlogsrampen en is de ondergang nabij.

Het schijnt dat de uitdeeling van een dubbel ration rum mede oorzaak is geweest van de ongeregelheden, die ik beschreven heb.

Maar dit is niet alles.

De Russische regimenten zijn van elkander onderscheiden door de verschillende kleur van kraag en opslagen en door die van de opgeslagen randen der driekante hoeden. Die met witte randen geleken in de verte op die der Franschen, de andere op die der Hollanders. Van de grenadiers van het regiment PAUL, die in massa in de duinen opge-

hoopt stonden, kon men niet anders dan juist treffende kogels verwachten. Bij ongeluk hebben de gele en de witte opslagen daarvan het meest geleden. Kenbaar waren slechts de grenadiers en die regimenten, wier kragen en opslagen rood, turkoois kleurig of blauw waren. De overigen werden bij vergissing voor Hollanders en Franschen aangezien.

Maar ik mag er mijne dappere wapenbroeders niet hard om vallen, dat zij bij deze gelegenheid de kluts zoozeer zijn kwijt geraakt. Ik zelf heb mij in dit opzicht vergist bij het uitvoeren van den last om de tirailleurs en kapitein MOERAWIEF's vrijwilligers, die elkander in de duinen aan het beschieten waren, bijeen te brengen. Hoeveel te lichter konden de soldaten zich vergissen, die elkander hier voor het eerst in de verschillende uniformen zagen. Immers deze veldtocht in Holland was de eerste groote manoeuvre, waarbij wij vereenigd optraden. Gedurende onzen overtocht naar hier waren wij over verschillende schepen verdeeld geweest en hadden dus geen gelegenheid gehad het verschil in kragen en opslagen bij de verschillende korpsen te leeren kennen.

De duisternis en onze onbekendheid met het terrein hebben voor de verwarring het overige gedaan.

Onder zulke omstandigheden hadden wij de Franschen voor ons uitgejaagd.

Generaal HERMANN had in opdracht de Russische troepen in twee liniën te formeeren, op den rechtervleugel der Engelschen te opereeren, de Franschen uit hunne voorste stellingen te verdrijven, zich nabij Bergen met de Engelschen te vereenigen en daar nadere orders af te wachten. De eerwaardige, grijze generaal was met het terrein, dat het tooneel van onzen aanval zou zijn, slechts in geringe mate bekend. Hij had in last zich in alles te verlaten op de kennis en ervaring der Engelsche generaals. Daarom wilde hij zich, ingevolge het aanvalsplan, ten spoedigste meester maken van het op den rechtervleugel gelegen dorp Bergen.

Dit dorp ligt aan den voet der Skanderbergsche zandheuvelds en wordt naar de zeezijde door deze omgeven.

Tegen den middag namen de voor ons vluchtende Franschen de wijk in het midden van het dorp. Van onze hoogten konden wij met het grootste gemak met onze kogels de open marktplaats bestrijken, zoodat in een oogwenk de straten van Franschen waren gezuiverd. De door ons vervolgd vijand had echter zijne hoofdmacht aan de andere zijde van Bergen opgesteld en wachtte ons daar af met zijne uitmuntende artillerie. Het ware de plicht der Engelschen geweest onzen linker-vleugel te beschermen en de vijandelijke batterijen onschadelijk te maken, te meer daar zij beschikten over veertig goed uitgeruste stukken van verschillend kaliber. Maar zij deden hunnen aanval op den vijand later dan wij en vestigden daarbij al hunne aandacht op Alkmaar. De Russische hulptroepen werden van het Engelsche leger volkomen afgesneden.

Tot aan Alkmaar waren de bruggen over de vaarten afgebroken; op den weg van Alkmaar naar Beverwijk waren vijandelijke batterijen opgericht en voldoende met geschut gewapend. Het kwam er dus op aan den vijand uit zijne versterkingen te verdrijven.

De keten der Skanderbergsche heuvels, waardoor de rechterzijde van het dorp wordt omgeven, richt zich van hier naar de zee; het kanaal langs den weg buigt zich links af, en het twaalf wersten lange défilé, dat wij hadden doorloopen, eindigde hier in eene zandvlakte, waarvan onze generaal zich haastte gebruik te maken. Vier stukken werden hier opgesteld onder bescherming van generaal-majoor ARBENEF, en openden hun vuur, terwijl de generaal-majoor ZJEREBSOF stelling nam in de duinen, nabij het dorp en vandaar zijn vuur richtte op de vijandelijke batterij op den weg naar Beverwijk.

Reeds heb ik hierboven medegedeeld in welken toestand onze veld-artillerie zich bevond. Elk regiment had zijne kanonnen en zijne vaandels, te beschermen. Als de stukken en de caissons in het zand bleven steken werden zij door de soldaten weder in beweging gebracht en voortgetrokken.

De regimenten en bataljons, die de Franschen uit hunne stellingen bij Burgerbrug hadden verjaagd, hadden hen daarna over een afstand van twaalf wersten onstuimig vervolgd. Het regiment van TOBOLSK, dat op den rechtervleugel de Franschen uit Petten had geworpen, had daarna zestien wersten afegelegd. Alle troepen waren vermoeid, maar het meest zij, die in het mulle zand der duinen verspreid waren geweest.

Ik had het geluk gehad bij de compagnie van het tweede bataljon, die mijn naam droeg, de tactische orde te bewaren. Onze vaandels waren bij het eerste bataljon gebleven, waarbij zich ook de regiments-commandant bevond.

Toen wij met moeite de hoge duinen hadden beklommen, deed ik „verzamelen” blazen, maar te vergeefs: het was onmogelijk het signaal op te volgen en al spoedig werden wij aan alle zijden met geweervuur bestookt. Om niet nutteloos den tijd te verliezen, liet ik avanceeren, en zoo naderden wij het dorp. Door den rook was het mij niet mogelijk te zien wat er in de kom van Bergen voorviel. Ik wist dat dit dorp als vereenigingspunt voor ons bestemd was en dat de jagers der voorhoede er reeds in of aan de andere zijde ervan moesten zijn. Ik verliet dus de zoo vermoeiende duinen.

Om van dit dorpje een denkbeeld te krijgen moet men zich een vierkant marktplein voorstellen, omringd door Hollandsche huisjes. In het midden van de markt stond de bouwvallige, van steen gebouwde kerk. Van de markt gingen, in alle richtingen, 30 pas breede straten uit, waarvan een naar de zandheuvels voerde, terwijl de anderen uitkwamen op de wegen naar Egmond, Castricum, Beverwijk en Haarlem. Het dorp was aan alle zijden omgeven met tuinen en boomgaarden.

Ik was er in geslaagd het bataljon te verzamelen en toen ik daarmee een der rechtsche straten doortrok, was ik in de gelegenheid om bij

ondervinding te leeren dat de geringste oorzaken dikwijls de meest buitengewone gevolgen hebben. De Franschen, naar ik vermoed van ons aanvalsplan onderricht, en het bezet houden van dit deel van Noord-Holland niet voordeelig achtend, omdat daardoor hunne linie te veel werd uitgerekt, trokken hunne strijdkrachten bijeen en hadden daarom tijdig het dorp verlaten. Vooraf echter hadden zij voor de huizen vaatjes, kruiken, zelfs tonnen rum en jenever neergezet. De luitenant-kolonel STRICK, commandant van een bataljon grenadiers, marcheerde tegelijk met mij het dorp binnen en nu lieten wij terstond door onze soldaten de kruiken, vaatjes en tonnen stuk slaan. „Slaat ze stuk, kinderen,” riepen wij, „zij zijn vergiftigd!” Alles werd verbrijzeld en de rum en de jenever vermengden zich met het Fransche bloed.

Intusschen had de vijand getracht van onze verwarring bij Bergen gebruik te maken. Het zwakke vuur van onze vier stukken deed hem niet veel kwaad; en daar hij geen aanval van de Engelschen te vreezen had, die bij Alkmaar de handen vol hadden, begon hij het ons weder zeer lastig te maken. Ik begaf mij in allerijl naar luitenant-generaal ZJEBETSOF om diens bevelen te vragen, maar nauwelijks was ik bij hem, of een granaat wierp hem van zijn paard. De dappere luitenant-kolonel STRICK werd door een kogel in het been getroffen en ter aarde geworpen. Ook ik werd aan het been gewond.

Tweemaal trachtte de vijand het dorp binnen te dringen en tweemaal werd hij door onze tirailleurs, die de tuinen en heuvels bezet hielden, teruggeslagen. Onze ontmoedigde en vermoeide troepen hadden een dubbel zoo sterke macht van versche troepen der Franschen te bestrijden. Op de marktplaats regende het kanonskogels en granaten, onze vier stukken werden gedomonteerd, en de vijand, begrijpende dat wij in de duinen zouden retireeren, hield die bijzonder in het oog. Generaal HERMANN stelde zich aan het hoofd van eene sterke kolonne en wilde door eene omtrekkende beweging door de duinen de veldwerken aanvallen, gelegen aan de andere zijde van het dorp op den weg naar Beverwijk.

Volgens de verklaring der Hollanders hadden wij hier gestaan tegenover 33.000 niet vermoeide Franschen, die over eene sterke en uitstekende artilleriemacht beschikten 1).

Onze tirailleurs, wier patronen verschoten waren, begonnen in de duinen terug te trekken. Om hen op te nemen verzamelde generaal HERMANN, voor zooveel het terrein dit toeliet, eenige grenadierbataljons in de laagten tusschen de zandheuvels en gaf hij aan de tirailleurs bevel achter deze linie terug te trekken. Maar daar de patronen ontbraken en de vijand met overmacht van versche troepen aanrukte, was het onmogelijk bij onze troepen in de duinen de orde te bewaren. De

1) De Gallo-Bataafsche macht bedroeg ongeveer 23.000 man. KRAYENHOFF. 140. BRUNE meldt 20 Sept. 1799 aan het Uitvoerend Bewind 20.000 man. (Krijgsgesch. Archief v. d. Gen. Staf.)

tirailleurs trokken terug, niet op de soutiens, maar op alles wat in hunne nabijheid dekking bood.

Op dit oogenblik verscheen de Fransche cavalerie op den rechtervleugel van de door generaal HERMANN genoemde linie. Wel durfde zij in het oneffen terrein dezen vleugel niet aan te vallen, maar zij dreigde ons den terugtocht af te snijden.

Terstond gaf de generaal bevel het carré te formeeren, maar nauwelijks hadden de grenadiers twee zijden daarvan gevormd, of de vijandelijke dragonders waren ons reeds in den rug, terwijl te gelijkertijd eene sterke kolonne Fransche grenadiers den hoek van het carré aanviel. Wij deden een uitval met de bajonet, maar het was te laat. De niet vermoeide vijand kreeg ditmaal de overhand, en generaal HERMANN, die onwrikbaar stand hield, werd met zijn adjudant, den majoor STRUKOF, krijgsgevangen gemaakt 1).

Wie de beschrijving van dit gevecht leest, zal ongetwijfeld denken dat onze verliezen buitengewoon groot moeten geweest zijn. Toch waren zij niet zoo belangrijk als men zou meenen. Volgens de meest zekere berichten en verzamelde inlichtingen zijn in den slag van Bergen gesneuveld: een luitenant-generaal, gesneuveld en vermist 45 hoofd- en stafofficieren, gesneuveld, gewond en vermist 1500 minderen 2). Een vaandel en vijf stukken geschut bleven in handen van den vijand. Deze verloor op zijne beurt: een Hollandsch bataljon, dat de wapens had neergelegd en krijgsgevangen was gemaakt bij Burgerbrug. De Skanderbergsche heuvels waren bezaaid met lijken van Franschen en Hollanders.

Terwijl dit aan den rechtervleugel voorviel, hadden de Engelschen te Alkmaar en te Hoorn tegen de Hollanders gestreden. De Bataven hadden hen hier elken voet gronds betwist.

Zooals ik reeds zeide, was de Engelsche artillerie destijds beter dan de onze, en, zoowel in het veld als in de met kanons gewapende booten, van grooter uitwerking dan die der Hollanders. Zij dwong den vijand terug te trekken en Alkmaar te verlaten, waar de Engelschen zestien stukken demonteerden en 2000 man krijgsgevangen maakten. Deze laatsten waren Bataven van de partij van Oranje en hadden zich op het slagveld van de republikeinen afgescheiden 3).

Reeds begon onze rechtervleugel, uit Bergen teruggedrongen, te wijken, maar hulp van onze bondgenooten werd te vergeefs gewacht. De Fransche generaal BRUNE, gebruik makende van dit talmen der

1) Dat hier de 42e Halve Brigade optrad wordt bevestigd door een bericht aan den Agent van Oorlog door Generaal v. BOECOP, zonder dagteekening en plaats. (Krijgs-gesch. Archief v. d. Gen. Staf.)

2) Volgens het rapport van den Hertog v. YORK aan den Staatssecretaris HENRY DUNDAS waren die verliezen ongeveer zoo groot. KRAYENHOFF, Bijlage X, a. VONCK. t. a. p. II, 185, schat het verlies der Russen op 3000 man, zoo dooden en gewonden, als gevangenen.

3) Daarvan heb ik in de litteratuur niets kunnen vinden.

Engelschen te Alkmaar en van het groot aantal kanalen tusschen deze plaats en Bergen, trachtte alle gemeenschap tusschen ons af te snijden. Op nieuw zond hij zijne veldartillerie in de weilanden om onzen terugtocht te bemoeilijken en tevens zijn eigen centrum bij Alkmaar te dekken en het Engelsche leger van daar te verjagen.

De Engelschen, die gehoopt hadden dat het leger van de Bataafsche Republiek bij den eersten strijd de Oranje-kokarde zou aannemen, waren ten hoogste verwonderd over de verbittering, waarmede zij bij Alkmaar werden ontvangen 1). Vóór het begin van de vijandelikheden was men bij het landingsleger overeengekomen de krijgstucht door alle mogelijke middelen te handhaven, en in geen geval de hand te leggen op den eigendom der vreedzame bewoners van Noord-Holland. De nachtelijke duisternis en het dubbele ration rum waren oorzaak dat deze voor elk militair heilige verplichting zeer slecht was nagekomen. Ik heb de Engelschen gadeslagen bij hun terugtocht, en uit hetgeen bijna ieder soldaat mij te zien gaf, moet ik wel het besluit trekken dat het hart der Hollanders voor ons niet zeer warm kon kloppen 2).

Maar laat ons het verhaal van onzen terugtocht vervolgen.

Toen omstreeks 2 uur in den namiddag de Luitenant-Generaal ESSEN I daartoe van den opperbevelhebber der Vereenigde Legers het bevel ontving, waren wij reeds in vollen aftocht. De tweede linie vormde de achterhoede. De vijand trachtte onzen rechtervleugel met zijne veldartillerie in de weilanden te verontrusten, maar zonder gevolg en zonder ons verliezen toe te brengen. De hofsteden en tuinen langs den weg beschermden de terugtrekkende troepen tegen de kogels. Tegen 6 uur des avonds begonnen deze troepen hunne vorige stellingen bij Schoorl dam weder in te nemen. De vijand had de vervolging gestaakt. De Engelsche dragonders kwamen het eerst aan achter de batterij te Petten. Zij wapenden die met hunne stukken en namen bij het dorp eene verdedigende stelling in op den dijk.

Van de Skanderbergsche heuvels op den rechtervleugel kon men het geheele legerkorps langs de dijken zien terugtrekken.

Een Engelsche troepenofficier had zijn paard afgestaan aan Majoor MOERAWIEF, die door een schot in de dij gekwetst was. Deze had te veel pijn om het te berijden en gaf het mij. En zoo trok ik, in eene goede stemming, met het mij toevertrouwde bataljon naar de batterij.

Om 8 uur des avonds waren de volken van vier verschillende stammen eindelijk door uitputting tot rust gekomen. Iedere partij nam hare nachtstelling in, terwijl daar tusschenin de streek verlicht werd door de vlammen der brandende molens en huizen op de wegen naar Burgerbrug. Op dezen dag zijn bij onze bondgenooten gesneuveld 3 offi-

1) Er zijn zeer zeker overloopers geweest, maar over het algemeen hebben de Bataafsche troepen zich uitstekend gedragen.

2) BRUNE bevestigt de plundering door de Engelschen in een brief aan het Uitvoerend Bewind, dd. 20 Sept. 1799. (Krijgsgesch. Archief.)

cieren en 433 soldaten; gewond 28 officieren en 432 soldaten en vermist 647 man.

Volgens geloofwaardige berichten bedroegen de verliezen van den vijand op alle punten van onzen onstuimigen aanval 3000 man. Wat de verliezen betrof, waren wij in het voordeel; maar desondanks begonnen wij langzamerhand een voorgevoel er van te krijgen dat deze expeditie zou eindigen zooals alle landingen in een rijk, dat van verdedigingswerken en soldaten, ruimen krijgsvoorraad, kortom van alles voorzien is, wat het voor de verdediging behoeft. 1).

De wonde die ik had ontvangen, belette mij niet om dienst te blijven doen. Ik had mijne batterij te verdedigen. Nadat ik mijn bataljon zijne stelling had doen innemen, was ik, evenals de officier der artillerie, bereid die tot mijn laatsten druppel bloed te verdedigen.

In de verte zagen wij tegenover ons eene dichte kolonne. De kanoniers stonden gereed met de lont in de hand. De kolonne rukte nader. Mijn Engelschman zag door zijn veldkijker. „Zij zijn ons!” riep hij; „zij zijn ons!” Hij gaf mij den kijker en vervolgde: „Zie maar eens, mijnheer de kolonel!”

Inderdaad onderscheidde ik in de verte roode mantels, en weldra zag ik een officier in galop aankomen. Het was een Fransch parlementair, naar onze batterij gezonden met eenige gevatte Engelsche marodeurs. Ik mocht niemand van 's vijands zijde mijn post laten naderen en de Franschman, die op den open dijk niet lang wilde wachten, reed weg. Op dat oogenblik stonden voor mijne batterij honderdvijftig vrouwen, die van de Engelsche pakketboot kwamen en hare echtgenooten waren gevolgd. Deze fourageuses van eene nieuwe soort waren van zulke groote hoeveelheden levensmiddelen voorzien, dat zij er uit zagen als met roode kleeden overdekte balen. Naar ik vernam hebben dergelijke heldinnen zich ook bij andere batterijen vertoond. Over de onzen waren wij zeer tevreden, want zij verkochten ons voor weinig geld de Alkmaarsche kaas en het versche brood, die zij bij zich hadden, dingen, die wij in lang niet hadden geproefd.

De Fransche opperbevelhebber BRUNE maakte van den schok, den bewoners van Noord-Holland toegebracht, gebruik, om, door het uitvaardigen van eene proclamatie, in de geheele republiek het gerucht te verspreiden van wreedheden en verwoestingen in het district Alkmaar, waaraan zich de Engelsche troepen zouden hebben schuldig gemaakt. Sedert dat oogenblik vonden wij in de Bataafsche soldaten geen medestanders, maar verbitterde vijanden; en de volgende gevechten, hoewel met betere voorzorgen ondernomen, hebben niet geleid tot de onderwerping van de bataljons, van wie men ons gezegd had dat zij, bij

1) Voor die ontboezeming was inderdaad reden. De vrees voor de Russen was verdwenen. Hoewel de verliezen aan beide zijden tamelijk gelijk waren, was de groote zedelijke indruk die de overwinning maakte van groot belang. (Knoop. N. Mil. Spectator. 1854. 165.)

onze eerste schoten, de oranjekleur aan hunne vaandels zouden hechten. Te Parijs en te Amsterdam verkondigden de bladen dat alle Anglo-Russische legers totaal verslagen en gevangen genomen waren, hoewel van den anderen kant de ontombare Jacobijnsche generaal VAN DAMME honderd louis d'or uitloofde voor het gevangen nemen van elk onzer kozakken van de Zwarte Zee, terwijl hij, om de onoverwinnelijkheid der Franschen te bewijzen, rustig in zijne vroegere stellingen bleef, zonder tot den aanval te durven besluiten.

BRUNE, die versterkingen uit het noorden van Frankrijk verwachtte en geen vertrouwen stelde in de Hollanders, durfde niets tegen de Verbondenen ondernemen. Deze laatsten werden, kort na den slag van Bergen, versterkt met 6000 Schotten, een groot aantal sterke paarden en meer artillerie.

Van het oogenblik af, waarop wij onze vroegere stellingen hadden hernomen tot den 2^{den} September (? Vert.) viel er niets merkwaardigs voor. Wij hadden overvloed van levensmiddelen. Hollandsche koeien, waaronder ook melkvee, en vette schapen voorzagen in de behoefte onzer veldkeukens.

Luitenant-Generaal ESSEN, die na HERMANN het bevel voerde over de Russische hulptroepen, had de kolonel ALBEDIL belast met de zorg voor de vivres. De pogingen en maatregelen van dezen waardigen officier, gedurende de elf dagen dat de dienst hem niet op de dijken riep, verdienen onzen lof,

Door goed voedsel en rust herstelden wij onze krachten om den aanval met vernieuwde inspanning te hervatten.

Intusschen hadden de pionniers met hulp van de manschappen van andere wapens eene flankbatterij gebouwd, opdat wij den vijand, wiens strijdkrachten met den dag vermeerderden, met kruisvuur zouden kunnen ontvangen, ingeval hij ons onverwachts aanviel. De Commodore POPHAM maakte, met carronnades gewapende, booten gereed, en veranderde visschersvaartuigen in kanonneerbooten, die op de door Burgerbrug loopende kanalen dienst moesten doen en naarmate van hunne grootte, voldoende van geschut werden voorzien.

Daar uit de bewegingen van den vóór ons gelegerden vijand was op te maken dat hij voornemens was onze liniën aan te vallen, werd het aantal geblindeerde batterijen verdubbeld en werden tusschen de veldwerken bataljons geposteerd, om in korten tijd het punt te kunnen bereiken van den vijandelijken aanval, die nu iederen nacht verwacht werd. De vijand hield zich echter rustig en was zelfs bezig nieuwe borstweringen op te werpen, en het geschut dat door het vuur uit onze redouten gedemonteerd was, door ander te vervangen. Zijn linkervleugel bij de Skanderbergsche heuvels bleef in denzelfden toestand, waarin hij was op den 3^{en}, met uitzondering dat daar druk gewerkt werd aan het verbreed en verdiepen van het kanaal langs den schuins loopenden dijk van Petten, wel een bewijs dat hij meer op zijn hoede was

tegen een herhaling van onzen nachtelijken aanval, dan voornemens ons te noodzaken Noord-Holland te verlaten.

Generaal BRUNE vestigde voornamelijk zijne aandacht op zijn rechtervleugel. Hij liet nieuwe werken aanleggen, niet alleen tegenover Burgerbrug, maar ook verder op, naar de zijde van Hoorn en Enkhuizen, tegenover den linkervleugel der Engelschen.

Wetende dat de Russische troepen grootendeels bestonden uit grenadiers en musketiers, bijzonder geoefend in het gevecht in open terrein, plaatste hij tegenover ons, tusschen de duinen en op de wegen, waarlangs wij onvermijdelijk moeten komen, lichtgewapende tirailleurs, later bekend onder den naam van: „wal-ingenieurs.”

Generaal ESSEN was zich bewust van het nadeel om zwaargewapende troepen zich door de mulle zandheuvels te doen bewegen; en om nu te beletten dat de kolonnes der grenadiers andermaal in de défilés dooreenraakten, stelde hij den Hertog VAN YORK een nieuw aanvalsplan voor. Ingevolge dit plan kwam op den 21sten September, omstreeks 7 uur, Generaal ABERCROMBY met 8000 man, zoo Infanterie als lichte dragonders den rechtervleugel bij Petten versterken. Hierbij bevonden zich de Schotten, bekend door hunne dapperheid en hunne geschiktheid voor het gevecht in bergachtig terrein. Zooals ik hierboven gezegd heb, waren zij overgekomen om ons hulpleger te versterken 1).

De Schotten zijn een mannelijk volk, groot van gestalte, lenig in hunne bewegingen en blond van haar. Zij dragen een roode colbak, waarin een met vederen bezette opening is, een vest van dezelfde kleur, zonder mouwen, en een manteltje van blauw laken om de naakte armen te bedekken. Voorts dragen zij wijde, korte broeken en daarover een gekleurd rokje. Hunne beenen zijn bloot tot aan de knieën, en hunne lage schoenen bevestigen zij met riemen, die om de kuiten zijn vastgemaakt. Hunne wapenen bestaan uit een lang geweer, een koppel pistolen en een breed zwaard. Hun door oefening en koude gehard lichaam komt in kleur met hunne uniform overeen. Eene kolonne Schotten doet in de verte aan een tuin met roode bloemen denken. Zulk een uniform maakt een troep in gesloten orde tot een voortreffelijk mikpunt voor de vijandelijke artillerie. Daarom bewegen de Schotten zich dan ook in open en effen terrein altijd met groote snelheid. In hun bergland is dit dappere volk er aan gewoon geraakt, zich in geaccidenteerde terreinen met gemak te bewegen. Zij marcheeren met buitengewoon langen pas, en daar zij niet zwaar beladen zijn, kunnen zij springen als gemzen.

De Engelsche generaal ABERCROMBY, die in den vorigen veldslag bevel had gevoerd bij Hoorn, bevond zich thans aan onzen rechtervleugel. Oogenblikkelijk werd eene troepenverplaatsing bewerkstelligd, tengevolge waarvan het regiment van TOBOLSK en een bataljon van

1) D. begint hier dus de beschrijving van den aanval op het Hollandsch-Fransche leger op 2 October.

het regiment van den Dnieper naar Burgerbrug gingen. Deze bewegingen en de nieuwe plaatsing onzer troepen werden door onzen hoogen, van de Zuider- naar de Noordzee loopenden dijk aan het oog des vijands onttrokken. Achter dezen dijk bevonden zich artillerieparken, tijdelijk magazijnen van levensmiddelen en vervoerbare ziekeninrichtingen. Op twee wersten afstand van de stelling, door generaal ABERCROMBY ingenomen, wachtte generaal ESSEN met zijne kolonnes grenadiers het seinschot van den bevelhebber af. Dit zou voor hem het teeken zijn om de vóór hem liggende vijandelijke versterkingen aan te vallen. Links van den dijk, tegen een open weideveld, waarop kort geleden eene redoute was verrezen, zou de aanval bestuurd worden door kolonel GLADKOF; hij moest plaats hebben langs een smal voetpad tusschen twee lage terreinen. Dit punt was door hoogten omringd, die door de vijandelijke artillerie waren bezet. Verderop aan den linkervleugel van het centrum, bij Burgerbrug, stond eene kolonne onder bevel van generaal-majoor SEDMORATSKY. Aan den uitersten linkervleugel onzer linie stonden 6000 man van de beste Engelsche troepen onder generaal PULTENEY, met 200 grenadiers van het musketierregiment van den Dnieper als voorhoede. Tot dekking van de artillerieparken van generaal-majoor KANTSEWITSCH en van de batterij, vanwaar de Russen ten aanval moesten voorwaarts rukken, waren bestemd de regimenten van TOBOLSK en van den Djniëper, onder bevel van generaal ARBENEF.

Ten bewijze dat de slagen, door de Russen toegebracht, raak waren, en dat de Bataven ontzag hadden voor de vastberadenheid onzer soldaten, wil ik hier het feit aanhalen dat de Hertog van YORK, daags vóór den aanval, den generaal ESSEN het voorstel deed om aan elke Engelsche kolonne eene compagnie grenadiers toe te voegen, die, onder haar eigen commandant, aan het hoofd der voorhoede moest marcheerren, om door hunne colbaks den vijand schrik in te boezemen. Deze wensch is echter niet vervuld geworden, omdat generaal ESSEN zijn centrum niet wilde verzwakken door het zenden van 200 man van het regiment van den Dnieper bij elk der Engelsche kolonnes, en hij zijne oude grenadiers niet vruchteloos wilde opofferen.

Om half negen des morgens werd door den bevelhebber het sein gegeven. Op het derde kanonschot gingen de Schotten langs den zeedijk van Petten vooruit. Generaal ESSEN, ziende dat generaal ABERCROMBY de Franschen uit hunne voorste versterking verdreef, opende uit zijne batterij een hevige vuur op de tegenover hem liggende vijandelijke batterij.

Ieder oogenblik verwachtten wij, als antwoord, de vijandelijke kogels, maar zij kwamen niet. De Franschen, gedekt door de gracht, begonnen uit hunne veldwerken terug te trekken en namen de wijk in de duinen. Het zware geschut begon nu terstond te vuren in de richting van de lengte onzer dijken en had in een oogenblik de vijandelijke artillerie tot zwijgen gebracht, die, slechts een paar schoten gedaan hebbende,

terugtrok op de redouten in het midden der lage, moerassige weilanden, Tegelijkertijd vernielde onze flankbatterij de Fransche versterkingen op de dijken.

Generaal ESSEN, die hierop gewacht had, zond nu, onder bescherming van hetzelfde kanonvuur, eene afdeeling tirailleurs op den dijk, die zich, zonder tegenstand te ontmoeten, van eene door den vijand verlaten, redoute meester maakte.

Intusschen hadden de Schotten de overal in de duinen verspreide Fransche tirailleurs bedreigd en hen vervolgd tot aan Egmond aan Zee.

Reeds had generaal ESSEN zijne regimenten in slagorde gesteld, om door de vijandelijke linie heen te breken; reeds had kolonel GLADKOF den vijand verjaagd uit de redoute, die hij tegenover zich had, toen generaal SEDMORATSKY al onze aandacht tot zich trok.

Ik zeg onze aandacht, omdat ik, dien dag in reserve gebleven, gelegenheid had om met mijne kameraden oplettend en bedaard van den hoogen dijk het militair schouwspel gade te slaan, dat op een aan alle zijden open terrein van zes wersten werd afgespeeld.

Vóór ons, in het gezicht van Burgerbrug, lag eene vijandelijke batterij, die een eersten aanval van de Russen weerstond. Het was noodig haar geschut te demonteeren door het vuur van gewapende booten, want zij lag buiten het bereik van de kogels onzer landbatterijen. De commodore POPHAM, naderde haar beleidvol met zijne vaartuigen en bracht haar tot zwijgen na het doorstaan van eene hevige kanonnade, die eenige zijner booten vernielde. Tegelijkertijd nam de kolonne van generaal SEDMORATSKY deze batterij stormerderhand in, en wendde zich daarna tot de redouten, rechts van het dorp, (hoogstwaarschijnlijk wordt bedoeld Schoorldam, — Vert.), met het doel om daaruit de Franschen te verjagen, die er, uit de door generaal ESSEN en kolonel GLADKOF gedemonsteerde batterijen, de wijk hadden genomen.

De dicht bij het dorp gelegen redoute, waar de vijand zich verzameld had, was bewapend met 14 stukken, en moest niet alleen den terugtocht van de voorste linie dekken, maar ook de vereeniging van de kolonne van generaal SEDMORATSKY met die van kolonel GLADKOF verhinderen. Bovendien beschermde zij den weg van Burgerbrug naar Alkmaar en Beverwijk.

Eenige granaten werden in het dorp geworpen, en in een oogwenk stond het in brand. Daarna werd de vijandelijke versterking beschoten, niet alleen door de kolonne van SEDMORATSKY, maar ook in de flank. De Franschen vreesden dat zij door generaal ESSEN aan den rechter en door den Hertog VAN YORK aan de linkerzijde zouden worden afgesneden, trokken spoedig terug, en verdeelden zich in twee kolonnes, waarvan de eene werd vervolgd door de Engelschen langs den weg naar Alkmaar en Hoorn, en de andere door de Russen, langs den weg naar Heilo.

Terwijl dit in het centrum van onze linie voorviel, had generaal PULTENEY de Franco-Bataafsche versterkingen, die tegenover zijn linker-

vleugel waren opgericht, vernield, en zich een weg gebaad naar Hoorn en Alkmaar.

Uit deze terugtocht des vijands moest men wel besluiten dat generaal BRUNE niet voornemens was ons in het departement Texel te bestrijden, omdat het landingsleger volstrekt geen overvloed van levensmiddelen had. Hij wist dat hoe verder wij in de provincie doordrongen, het ons des te moeilijker zou worden het leger van levensmiddelen en fourage te voorzien. Daarom vernielde hij bij zijn terugtocht zooveel mogelijk de magazijnen te Alkmaar.

De terugtocht van den vijand duurde den geheelen nacht. Langs de dijken en over de smalle paden door de moerassige en vaak overstroomde weilanden kwam de vijand in de omstreken van Beverwijk. Daar vereenigde hij zijne strijdkrachten. In deze doorsneden terreinen waren de Russische en de Engelsche cavaleriekorpsen tot werkeloosheid gedoemd.

Gedurende deze beweging verloor de vijand 300 man, die krijgsgevangen werden gemaakt; het dubbel van dit getal lag op het slagveld en de hospitalen te Haarlem en te Leiden waren vol gewonden.

Aan den kant der verbondenen waren 250 man gewond en 60 geneuveld. De ongeschiktheid van het terrein voor het offensief gevecht was oorzaak dat de vervolging niet verder werd voortgezet. Het gevecht, dat 7¹/₂ uur had geduurd, eindigde omstreeks 3 uur in den middag. Toen werd over de geheele linie geen schot meer gehoord. De Verbondenen waren meester van het terrein van Hoorn, over Alkmaar, tot aan Egmond aan Zee. De vijand hield de smalle strook van Kastricum naar Beverwijk bezet, en versterkte zijne linie door zware batterijen, wegversperringen en coupures in de dijken. De linden langs de zoomen der wegen werden omgehakt en dwars over de wegen gelegd.

Luitenant-Kolonel STRICK was den 5^{en} September (den 8^{en} zie bl. 44) gewond en krijgsgevangen gemaakt. Daarom werd ik belast met het bevel over het bataljon van zijn naam en over de vereenigde grenadier-bataljons van de luitenant-kolonels MATUSJEN en OSJIPOF. Voorts nam ik nog het bevel over het bataljon jagers met 30 kozakken op mij en rukte met deze geheele macht vooruit als voorhoede, ten einde te trachten den weg naar Egmond aan Zee van vijanden te zuiveren.

Ik vergat nog mede te deelen dat onze generaals en eenige regiments-commandanten eerst na herhaald en dringend verzoek door de Engelschen van paarden waren voorzien.

Daags na den algemeenen terugtocht des vijands bezette de Hertog VAN YORK de stad Alkmaar, en generaal PULTENEY Bergen. Generaal ABERCROMBY was nog altijd te Egmond aan Zee.

Het Russische leger onder bevel van generaal ESSEN trok op zijn centrum samen en marcheerde van Bergen naar Heilo. Daar splitste het zich in twee liniën en bracht er den nacht door. Den 23^{en}, om 6 uur 's avonds, had het eene stelling ingenomen bij het dorp Egmond-

Binnen, op eene zandvlakte, vijf wersten rechts van Alkmaar. Onze rechtervleugel leunde tegen de Skanderbergsche heuvels en werd, zooals boven gezegd is, beschermd door ABERCROMBY te Egmond aan Zee, terwijl onze linkervleugel werd gedekt door generaal PULTENEY.

De Hertog VAN YORK bevond zich met de regimenten van de Koninklijke Garde te Alkmaar, en bestuurde vandaar al onze bewegingen.

De communicatie over de geheele linie werd rechts afgebroken door de zandheuvels tot aan Egmond aan Zee. Hier had de Engelsche cavalerie een voorpostenketen gevormd om den vijand gade te slaan.

De Hertog VAN YORK had waarschijnlijk het voornemen hier stand te houden en in stelling te blijven, ten einde tijd te geven voor het aanvoeren van levensmiddelen voor het leger. Daarom hadden de voorposten in last den vijand volstrekt niet te verontrusten.

Generaal SEDMORATSKY ontving bevel met de regimenten grenadiers van TAURIË en musketiers van BELOSERSK, het grenadierbataljon ERISCON, 300 jagers, 7 stukken geschut onder Majoor BASTIAN, en 30 kozakken van den URAL positie te nemen ten Zuiden van Egmond-Binnen, tegenover Kastricum, waar zijn korps moest dienen als voorposten- en verkenningsdetachement.

Generaal BRUNE vereenigde al zijne strijdkrachten te Beverwijk, waar hij zijne laatste versterkingen ontving, zoodat zijn leger uit 60.000 man 1) bestond. Uit het binnenland van de Bataafsche Republiek werden hem al de noodige oorlogsvoorraden gezonden, terwijl onze Anglo-Russische legers bij elken pas, dien zij voorwaarts deden, afhankelijk werden van de transporten levensmiddelen en verdere benoedigdheden, die over zee uit Engeland moesten komen. Hij plaatste zijn voorhoede op eene schuine lijn, gaande van de Noordzee, langs het dorp Kastricum, tot in het gezicht van Alkmaar en de Zuiderzee. Zijn postenketen bestond uit Fransche dragonders en jagers te paard. De Hollandsche kurassiers 2) werden in reserve gehouden omdat, zooals ik hierboven zeide, de Fransche commandanten weinig vertrouwen stelden in de geregelde troepen van de Bataafsche Republiek.

Generaal-Majoor SEDMORATSKY rukte op een afstand van $3\frac{1}{2}$ werst van Egmond-Binnen vooruit, nam stelling tegen het dorp Kastricum, plaatste zijne voorposten links van den weg naar Haarlem, op eene met jeneverbesstruiken begroeide zandvlakte, grenzende aan de weilanden, die zich tot Alkmaar uitstrekten en bracht zijn waarnemingsketen met die der Engelschen in verbinding. Zijne artillerie plaatste hij op eenige

1) D. tracht hier den slag bij Castricum te beschrijven. In dien slag werd hij gevangen genomen toen de Frantchen voor de tweede maal trachtten Bergen te hernemen. Ook bij de beste schrijvers zijn de opgaven omtrent dezen slag onduidelijk. D's bericht strijdt niet in het algemeen tegen die van elders gekomen. Alleen schijnt zijn beweren omtrent BRUNE'S persoonlijk optreden zeer te betwijfelen. (Knoop N. Mil. Spectator. 1854. 473 en KRAYENHOFF. Bijlagen XIV en XV.)

2) Klaarblijkelijk bedoelt D. het 1e en 2e Regiment zware cavalerie van het Bataafsche leger.

zandheuvels en wel zóó dat zij de links 1) gelegen weilanden kon bestrijken en een vijandelijken aanval langs den weg van Beverwijk kon tegenhouden.

Op de Skanderbergsche heuvels, die zich op kanonschotsafstand vóór en rechts van hen bevonden, detacheerde hij een bataljon grenadiers, onder bevel van luitenant-kolonel ERICSON.

Voor generaal BRUNE, die de beste troepen onder zijne bevelen had, bleef het niet onopgemerkt dat de Hertog VAN YORK genoodzaakt was geweest aan zijne linie eene te groote uitbreiding te geven, dat de gemeenschap tusschen de verschillende deelen onderhouden werd door middel van bruggen over de kanalen, en dat generaal ABERCROMBY zich, op meer dan eene Duitsche mijl afstand van het Russische centrum, achter de Skanderbergsche heuvels bevond. Hij maakte van een hevigen Noordenwind, die zich bij het aanbreken van den dag verhief, gebruik om eene diversie uit te voeren, met het doel ons Russische leger geheel van de Schotten af te snijden, die, zooals wij hierboven gezien hebben, te Egmond aan Zee de Franschen observeerden.

Den 25^{en} September 2), bij het aanbreken van den dag, stietten onze kozakken van den Ural, die op patrouille waren, op eenige Franschen, wisselden met hen een paar schoten en joegen hen op de vlucht. De kozakken op hunne lichte paarden vervolgden de Franschen, die Vlaamsche paarden bereden en vielen in eene hinderlaag van tirailleurs in de tuinen en boomgaarden van Kasticum. Met geweervuur ontvangen, waren zij zelf nu genoodzaakt de vlucht te nemen voor de jagers te paard, zonder daarbij echter een enkel man te verliezen.

Zooals men destijds verzekerde, waren zij het, die de eerste aanleiding gaven tot een strijd, die ongunstig voor de verbondenen zou afloopen.

Zooals uit dit dagboek blijkt, treed ik slechts over de gebeurtenissen, die onder mijne oogen zijn voorgevallen, meer in bijzonderheden, terwijl ik omtrent de maatregelen, door onzen opperbevelhebber genomen, inlichtingen bij onze commandanten heb ingewonnen.

Nochthans mag ik hier niet verzwijgen dat op dezen dag werkelijk geen vijandelijke aanval werd verwacht. Generaal ESSEN zelf was, toen hij van een bezoek bij den Hertog van YORK terugkeerde, ten volle overtuigd dat de Franschen dien dag de vijandelikheden tegen ons niet zouden beginnen 3).

Hieruit mag men besluiten dat de Hertog zeer onnauwkeurige berichten omtrent den vijand had ontvangen. Hij bleef rustig te Alkmaar en gaf (zooals hijzelf mij later gezegd heeft) God alleen de eer der overwinning, waarin hij eene beschikking des hemels zag.

1) In het handschrift staat: rechts (Vert.)

2) 6 October.

3) Het is niet duidelijk of de slag van 6 October alleen aan toevallige omstandigheden te wijten is. KNOOP. N. M. Spect., 1854. 475. 476.

Om 9 uur zond generaal-majoor SEDMORATSKY door een huzaar van de garde bericht, dat hij door den vijand werd aangevallen. Een hevige wind overstemde het geknal der gewerschoten; ons korps kon niet hooren wat er, op eene halve mijl afstands, voor het front voorviel. De kozakken van den Ural traden, zooals zij gewoon waren, met den vijand in vuurgevecht. De huzaren konden niets uitrichten wegens den toestand, waarin hunne paarden verkeerden. De adjudanten waren onbereiden; zelfs het paard van den generaal was bij het begin der verkenning gewond. In één woord: had de vijand onzen waren toestand gekend, ons voorpostendetachement zou het zwaar te verantwoorden hebben gehad. Maar de eerste aanval der Franschen werd gestuit. Generaal SEDMORATSKY liet de voorposten versterken, drong met zijne bataljons gelijktijdig met de vijandelijke voorhoede Kastricum binnen, verdreef deze herhaaldelijk uit het dorp en stelde zijne artillerie op aan den uitgang van de straten, vanwaar zij een hevig vuur richtte op de vijandelijke aanvalskolonnen.

Toen generaal ESSEN de eerste kanonschoten bij zijn voorpostendetachement hoorde en geenerlei bericht ontving, spoedde hij zich met de eerste en tweede linie, bestaande uit grenadierregimenten, naar het punt van aanval, terwijl hij het commando over de reserve overgaf aan generaal-majoor ARBENEF.

Het dorp Kastricum ligt aan den voet der zandheuvels, die hier een scherpen hoek vormen, en de vijand vestigde al spoedig zijn aandacht op dit punt. Generaal BRUNE, die zich bij de 24^e, 26^e en 27^e 1) halve brigade ophield, zond tirailleurs naar de onbezet gebleven hoogten. Wel wees luitenant-kolonel ERICSON dezen aanval af, maar het gelukte den Franschen tirailleurs den duinrand bij Kastricum te bezetten, vanwaar zij de straten onder een krachtig vuur namen.

Het voordeel van het terrein en de juistheid hunner schoten brachten onze artillerie tot zwijgen. De artilleriepaarden werden doodgeschoten en het grootste gedeelte der kanonniërs werd gekwetst, maar geen macht was in staat ons te dwingen Kastricum te ontruimen. Onze beide liniën grenadiërs kwamen ons zoo snel mogelijk te hulp en generaal ESSEN, bracht terstond meer orde in het gevecht, dat zonder vooraf beraamd plan begonnen was. Voorziende dat de vijand hem, evenals in den slag bij BERGEN, van de Engelschen zou trachten af te snijden, trok hij het dorp om, maar stiet daarbij op zeer sterke vijandelijke kolonnen en werd teruggeworpen.

Daar hij wist dat de Schotten te Egmond aan Zee onmogelijk zijn rechtervleugel tijdig zouden kunnen versterken, gaf hij bevel langzamerhand in de richting van Egmond aan Zee terug te trekken, en

1) Deze Brigaden worden niet genoemd in den aanvankelijken Staat der Fransche hulptroepen. Bataven kunnen het niet geweest zijn. Zij moeten dus de 6 bataljons gevormd hebben, waarmede BRUNE's armee in het laatste deel van den veldtocht versterkt is.

droeg mij op dezen terugtocht met drie bataljons grenadiers te dekken, en zoo mogelijk, onze artillerie, die te Kastricum in verwarring was achtergebleven, te ontzetten. Hij beval mij zoodanige punten in de duinen te bezetten en die zoolang vast te houden, dat hij achter mij eene gunstige stelling kon innemen. Daarna zou hij mij nieuwe bevelen zenden.

Het is licht te begrijpen, dat er, om onze artillerie uit het dorp te krijgen en den vijand vandaar te verdrijven, geen ander middel was dan het in brand te schieten en de Franschen te noodzaken de beheerschende hoogten te verlaten. Om het eerste doel te bereiken deed ik eenige granaten in het dorp werpen en gaf ik aan de grenadierbataljons van STRICK en OSSIPOF bevel eene aanvalskolonne te formeeren en het dorp stormenderhand te nemen. Ik zelf nam met het grenadierbataljon OGAREF stelling in een défilé tusschen de heuvels, die hier in een halven cirkel uitloopen en opende het vuur op de Fransche tirailleurs, die den duinrand bezet hadden.

Hierbij had ik gelegenheid mij er van te overtuigen hoe dapper en gehoorzaam de Russische soldaat is, als hij strijdt op vlak terrein. Ik liet avanceeren, tegen de hoogten. De Franschen beschoten ons hevig van achter de duinen. Mijn Engelsch paard, dat voor het schieten bang was, moest ik achterlaten. Het avanceeren ging snel, maar toch leden wij in deze open en effen zandvlakte groote verliezen. Eindelijk wierp een bataljon grenadiers zich met een hoera! op de vijandelijke tirailleurs in het duin. De Franschen trokken terug en in minder dan een kwartier tijd was de duinrand, waaruit Kastricum beheerscht werd, van vijanden gezuiverd.

Intusschen hadden mijne beide bataljons in het dorp gestreden en de Franschen er weder uitgejaagd. De brave kapitein LOVEN van het grenadier-regiment van Taurié had de hem door mij gegeven opdracht ten volle uitgevoerd en de verloren kanonnen uit het dorp gehaald. Deze stukken kwamen dus weder in onze handen, en de nog overgebleven kanonniërs onder hun luitenant RJABIKOF namen er weder bezit van en vormden eene batterij van elf stukken, die ongelukkiger wijze niet lang dienst mocht doen.

Kapitein LOVEN, aan wien ik nu het bevel over 620 man van de beide grenadierbataljons overgaf, had in last niet tot verdediging van Kastricum stand te houden, maar uit de straten terug te trekken en links van het dorp stelling te nemen. Nauwelijks had hij aan dien last voldaan, of hij werd hevig beschoten door de tirailleurs die de heggen en tuinen hadden bezet, maar hij viel hen aan en verdreef hen uit hunne positie.

Het is gemakkelijk in te zien dat eene krachtige verdediging van mijne stelling eer schadelijk dan nuttig was. Reeds langer dan een uur hadden wij gestreden om den weg van Haarlem, die door Kastricum loopt, te verdedigen, maar daarbij niet de minste hulp en geen nadere orders te ontvangen. Luitenant-kolonel OGAREF was bij den eersten

aanval op de duinen gewond. Mijne adjudanten moest ik te voet uitzenden om overal mijn bevelen te brengen.

Wie den Russischen soldaat kent, weet dat deze na een herhaald succes niet werkeloos op zijne plaats kan blijven. Mijne grenadiers zagen den vijand in de duinen vluchten en het was hun onmogelijk hem niet, al ware het tot in de hel te vervolgen. Slechts de eerste compagnie had ik in het gelid kunnen houden en zij begon langzamerhand als verzamelpunt te dienen. Ik liet „verzamelen” blazen en stelde de grenadiers in beweging in de richting van Kastricum, om te trachten hen met mijne andere bataljons te vereenigen. De ijver sleepte ons echter mede tot op eene werst voorwaarts van Kastricum, waar ik op eens op mijn rechtervleugel een geheel regiment vijandelijke dragonders en vóór mij eene 6000 man sterke Fransche kolonne, van twee brigades, onder bevel van BRUNE in persoon, gewaar werd. Bij het voorwaarts rukken van duin tot duin moesten mijne vermoeide grenadiers telkens weer tegen de steile hellingen opklauteren.

Plotseling zie ik bij het hoofd mijner kolonne een Fransch officier verschijnen. die mij dus rechtstreeks in de handen liep. Maar achter hem op eene hoogte verscheen een peloton Fransche linie-infanterie, en dus kwamen wij op eens met den vijand in onmiddellijke aanraking.

Het onverwachte brengt altijd een oogenblik van aarzeling teweeg. Dit was ook het geval bij den Franschen officier en mij. Hij was een hoofd grooter dan ik en greep mij bij mijne zilveren onderscheidings-teekenen, terwijl ik hem bij de borst vatte. Ik had de sabel in de hand, maar hij was ongewapend en riep „pardon!” Het Fransche peloton op de hoogte legde aan, zonder echter te vuren. Mijne grenadiers kwamen toegeschoten, en indien ik hen niet had toegeroepen: „Halt, kinderen; dit is mijn gevangene”, zoo waren onze wederzijdsche heldedaden onder het Skanderbergsche duinzand bedolven.

Wij beiden bevonden ons weldra te midden mijner grenadiers, maar de Franschen daalden snel van hun duin en nu onstond eene worsteling, waarin noch naar mijne bevelen, noch naar die van den Franschen officier geluisterd werd. Een oogenblik daarna waren wij door de Fransche grenadiers omringd, die op mij aanlegden. Nu was de beurt aan den Franschen officier om zijne soldaten toe te roepen: „Spaar mijn kameraad, hij heeft mij het leven gered en is nu onze krijgsgevangene”. Zoo redde hij mij het leven en vergold hij den dienst, dien ik hem een oogenblik te voren bewezen had.

In zulk een oogenblik van spanning is het moeilijk kalm te blijven, en wie beweert dat hem dit mogelijk is, spreekt niet oprecht, waarde lezer. Wie voorzichtig is, tot bangheid toe, loopt geen gevaar krijgsgevangen te worden gemaakt. Als dit geschiedt, schijnt het onvermijdelijke van het ongeluk, alle gevoelens, ook dat van vrees, het zwijgen op te leggen. Mij was het op dat oogenblik of alles ging, zooals het behoorde; en mijn kameraad, de Franschman, verkeerde in denzelfden

toestand. Wij hielden elkander nog vast, niet meer bij de borst, maar bij de hand. De Fransche kolonne zette hare beweging voort en langzamerhand waren wij te midden daarvan. De officier geleidde mij naar den kant van den weg en wij gingen een oogenblik zitten op een heuveltje. Hier keken wij elkander kalm aan en ik begon te begrijpen dat ik zijn krijgsgevangene was, maar hij niet de mijne. Hij deelde mij mede dat hij kapitein was van de 1re Compagnie der 27^e halve brigade en hij vernam van mij dat ik commandant was van eene brigade grenadiers

Vervolgens werd ik, onder den titel van „chef,” toevertrouwd aan een onderofficier, die bevel ontving mij te geleiden naar generaal BRUNE, die zich aan den staart der kolonne bevond. De onderofficier benam mij wel niet het leven, maar toch mijne zilveren onderscheidingsteekenen en de voorwerpen van waarde, die ik bij mij had. Dat was zoo het gebruik: laat ons er verder over zwijgen. Wij verlieten het slagveld, en het eerste wat ons in het oog viel was eene marketenster met eene vlag. De oude, vuile, dronken Jacobijnsche schreeuwde: „Slaat dood, slaat de booswichten dood! Zij maken het brood duur in de republiek!” „Ah, wat gaat dat jou aan? Geef ons liever een borrel. Komaan, schenk in!” riep mijn grenadier, en wij kregen een glas jenever, een drank, die mij in de gegeven omstandigheden een ware levensbalsem toescheen.

Ik kende het levendig karakter der Franschen, en daar ik zelf ook den moed er in moest houden, begon ik met mijn geleider een druk gesprek over allerlei kleinigheden. Maar er was nog een andere reden, waarom ik dit gesprek levendig hield. Ik wilde namelijk voorkomen dat hij op het denkbeeld kwam, mijne zakken te doorzoeken. De Franschen hebben, wat men noemt, een fijnen neus; maar gelukkig was mijn onderofficier niet al te begeerig naar buit en de veertien goudstukken, die ik in mijn vestzak genaaid had, bleven ongeschonden.

Toen de tweede kolonne, bestaande uit de 24^e en 26^e halve brigade ons voorbijtrok, verbood mijn gids mij een woord tot de Franschen te richten. „Kameraad,” zei hij, „zij zouden U voor een emigrant houden, en dan sta ik niet voor Uw leven in.”

Deze kolonne bestond uit oude Fransche soldaten; hunne lengte, hunne houding, de groote knevels, alles toonde aan dat BRUNE geen lotelingen in het vuur bracht. Toen ik hen gezien had, kon ik mij althans daarmede troosten, dat ik, na de beroemde Fransche voltigeurs verslagen te hebben, overwonnen was, door eene overmacht van oude grenadiers en niet door zestienjarige lotelingen, waaruit volgens de dagbladen, het geheele leger der Fransche Republiek zou bestaan.

De troepen bleken zeer vermoeid en de kolonne was uiteengerekt. Ook zag ik vele beschonkenen.

Achter mijn geleider loopende, beantwoordde ik op zijn raad, de aardigheden der grenadiers met geen enkel woord. Met mijn hoed in de oogen getrokken, strompelde ik in de meest naargeestige stemming

als een wilde uit het noorden, voort, zoo snel als mijne zieke voeten dat gedoogden.

Toen wij ongeveer eene werst van het slagveld verwijderd waren, zagen wij op eene hooge vlakte midden in de duinen generaal BRUNE met geheel zijn Franschen en Bataafschen staf. Mijn onderofficier begon toen met zijn zakdoek te zwaaien, en terstond kwam een adjudant in galop naar ons toe, geleidde mij naar den opperbevelhebber en stelde mij aan hem voor.

„Welken troep hebt U gecommandeerd?”

„Russische grenadiers.”

„Hoe sterk was het commando?”

„Drie bataljons.”

„Dus een brigade.”

„Juist, generaal.”

„Het is mij aangenaam, mijnheer de brigadier, in Uwe tegenwoordigheid te kunnen verklaren dat de Russische soldaten als leeuwen gevochten hebben, maar in de gevechten, waarin zij eene voorbeeldeloze dapperheid en veerkracht aan den dag leggen, het Russisch bloed niet vruchteloos willen zien vergieten. Zie deze met lijken bedekte heuvels. Uwe soldaten vochten zich liever dood dan zich over te geven. En dat alles voor de Engelschen, die, zooals U zelf gezien hebt, zich van de pooten der kat bedienen, om de kastanjes uit het vuur te halen. Uit eerbied voor de groote dapperheid, waarmede U mijne grenadiers en mijne tirailleurs hebt bestreden, zal ik trachten Uw lot zoo draaglijk mogelijk te maken.”

Na dit gezegd te hebben, vertrouwde de generaal mij toe aan de persoonlijke hoede van zijn adjudant, als ik mij goed herinner: luitenant BEER.

En zoo ging ik dan met mijne eerewacht op marsch. Toch had ik den tocht liever gedaan met mijn braven onderofficier, want een ruiter en een voetganger passen niet bij elkaar. Kon ik op mijn vorigen marsch de droge paadjes opzoeken, thans was ik genoodzaakt midden op den weg in de modder te loopen, en mij door mijn ruiter gedurende den geheelen marsch naar het vier wersten verwijderde Beverwijk te laten bespatten. Mijn jonge Hollandsche officier was ongelukkiger wijze wat al te voorzichtig of al te wantrouwend. Telkens als ik het droge voetpad ter zijde van den weg wilde nemen, greep hij naar zijn pistool en riep. „Brigadier, op mijn woord van eer . . . !” Waarschijnlijk vreesde hij, mij plotseling achter eene heg of in een tuin te zien verdwijnen, waar hij mij op zijn Vlaamsche paard niet zou kunnen volgen.

Om acht uur des avonds waren wij te Beverwijk. Mijne krachten waren volkomen uitgeput. Ofschoon het geen vastendag was, toch had ik tegen wil en dank moeten vasten, omdat ik vergeten had, vóór het gevecht een voorraad beschuit in mijn zak te steken, zooals ik gewoonlijk deed.

Luitenant BEER hield halt bij een steenen huis van één verdieping

en liet den oorlogscommissaris ontbieden. Na mij aan dezen te hebben overgegeven, keerde hij in galop terug.

Ik werd in eene groote gemeubelde slaapkamer gelaten, waarin een alkoot met twee kribben. Hier bevonden zich reeds twee Russische officieren, RJABIKOF van de artillerie en KOETOEMOF van de grenadiers. Op de tafel onder den spiegel brandden twee waskaarsen. Aan de tafel zat, leunend op de ellebogen en met een droomerig gezicht, een officier van de Engelsche grenadiers, die op den nieuw aangekomen gast volstrekt geen acht scheen te slaan.

Lotgenooten te hebben in tegenspoed, schijnt voor den mensch eene groote vertroosting te zijn. Men kan zich onmogelijk de blijdschap voorstellen, die de beide Russische officieren bij mijn verschijnen aan den dag legden, en ik zelf sprong op van vreugde, toen de deur van onze gevangenis open ging en ik den braven kapitein LOVEN met nog twee andere officieren van het grenadierregement van Taurië zag binnentreden.

Waar Russische landgenooten, die in dezelfde omstandigheden verkeeren bijeen zijn, is het nooit somber of vervelend. De commissaris liet ons een mand broodjes en zes flesschen Médoc brengen. Ceremoniën kwamen hier niet te pas. Wij gaven één flesch aan den Engelschen droomer, maar hielden de rest voor onszelf, Kapitein LOVEN en ik namen elk een der kribben in de alkoof in beslag en richtten ons zoo goed mogelijk in.

De kapitein wist te vertellen dat onze grenadiers na den vijand uit Kastrium verdreven te hebben, hunne kanonnen op de markt hadden geplaatst, die zij bezet en waarvan zij de huizen versterkt hadden. Op die wijze hadden zij tot twee uur 's middags, den weg verdedigd, altijd wachtende op versterking of nadere orders. De Fransche veldartillerie had van de werkloosheid der Engelschen te Alkmaar gebruik gemaakt om pontonbruggen over de kanalen te leggen en eene batterij dwars over den weg te plaatsen. Generaal ESSEN had zijne strijdkrachten te Egmond-Binnen vereenigd en twee regimenten musketiers uit Burgerbrug tot versterking ontboden; maar hij had het niet verstandig gevonden Kastrium vast te houden, waar hij zijne soldaten zonder nut verloor. Daarom had hij aan de bataljons, die onder mijne orders hadden gestaan, bevel gezonden om terug te trekken. Kapitein LOVEN, die nog lijdende was aan eene den 8^{en} September ontvangen wonde in de borst, had dezen terugtocht gedekt, maar werd door de overmacht overstelpt en krijgsgevangen gemaakt.

Terwijl dit voorviel bij het centrum van het Russische leger had generaal ABERCROMBY rustig de bewegingen des vijands gadegeslagen. De zeewind en het bruisen der golven hadden hem belet onze geweschoten te hooren. En de Engelsche generaliteit was, zooals wij hierboven gezien hebben, te Alkmaar verzonken in het gebed.

Tegen 10 uur des voormiddags hadden (zooals ik later te Londen van Engelsche officieren vernam) eenige adjudanten van den Hertog

VAN YORK, die van den toren de omstreken van Haarlem observeerden, dezen het eerst kennis gegeven van de bewegingen des vijands. De Hertog had toen terstond Alkmaar doen ontruimen om eene diversie op den rechtereulegel van den vijand uit te voeren.

Maar dit was verloren moeite. Generaal BRUNE dwong de Russen tot den terugtocht, versterkte zijn rechtereulegel en wierp daardoor niet slechts de Engelschen terug, maar noodzaakte dienzelfden nacht het leger der Verbondenen op Langendijk terug te trekken, waar wij, zooals men weet, onze vroegere positie bij Schoorldam weder innamen.

Toen zijn de onderhandelingen begonnen, die tot resultaat hadden, dat de verbonden legers Noord-Holland moesten verlaten, 8000 krijgsgevangenen zonder uitwisseling in vrijheid moesten stellen, en dat de Engelschen alle schaden moesten vergoeden door de krijgsverrichtingen aan de bewoners der Texelsche provincie toegebracht.

De Parijsche fraaie vernuften hebben langen tijd uitgebazuind, dat generaal BRUNE, veel te goedkoop een ontwricht leger heeft laten ontkomen, dat geen levensmiddelen meer bezat, en in de onmogelijkheid was, die over zee te verkrijgen.

Een Engelsch bataljon van de Koninklijke Garde met al de Staf-officieren, 1420 soldaten van de yerschillende divisiën, 6 hoofd- en staf-officieren met 75 soldaten van de verschillende regimenten en elf stukken geschut met caissons bleven in handen van den vijand. Bij het geheele leger waren 3000 man gewond of gesneuveld.

De verliezen van de Franschen en Hollanders waren buitengewoon groot. Bij gelegenheid mijner reis tot het bezoeken van mijn landgenooten in de hospitalen heb ik gezien dat die ziekeninrichtingen vol gewonden waren en dat er zelfs in de groote hospitalen te Leiden, Haarlem en 's Gravenhage plaats te kort kwam. De Hollanders schatten het aantal hunner gewonden op 6000.

Ziedaar dus (met de vermeestering van de Hollandsche vloot) de vruchten van onze expeditie.

Al spoedig werd ons gezelschap vermeerderd met 26 Engelsche hoofd- en staf-officieren. Onze kamer was niet ruim genoeg voor de 32 krijgsgevangenen, die er thans in gehuisvest moesten worden.

Voor de deur stond een schildwacht met gespannen haan.

De oorlogscommissaris had het druk met loopen van de leveranciers naar het stadhuis en van daar naar het hoofdkwartier. De Engelschen werden moedeloos; de kaarsen waren uitgebrand; er was gebrek aan brood en water. Zelfs stroo werd niet aangebracht. Van tijd tot tijd hoorde men: „God-dam,” maar ook dat bleef zonder uitwerking.

Eindelijk tegen middernacht kwam er stroo, en toen werd het langzamerhand rustig.

Den volgenden morgen werd ik naar VAN DAMME gezonden.

„Wilt U deelnemen aan ons republikeinsch ontbijt?” vroeg de generaal. Ik nam de uitnoodiging aan en zat weldra aan tafel met een der-

tigtal personen, die van de slagvelden bij Kastricum en Alkmaar kwamen.

Gedurende het ontbijt roemde ieder zijne eigene wapenfeiten. Ik, overwonnen ridder, zweeg. De wijn maakte de dappere tong los van den jongen Franschen generaal, die tegenover mij zat en gewond was, schoon niet door Mars. Hij was mismaakt 1) en van de pokken geschon- den. Dreigend sprak hij als zijne meening uit dat aan de Russen geen pardon behoorde te worden geschonken. „Het zijn barbaren”, schreeuwde hij, „die de oorlogsgebruiken veronachtzamen. Ik had eene Russische compagnie grenadiers afgesneden. Voor mijne oogen had zij de wapens neergelegd. Maar toen ik bezig was een convooi te bestemmen om de manschappen weg te voeren, ontving ik onverwachts een salvo. En welk een salvo! Ziet hier met welke kogels. Bekijkt ze goed. Deze kogels zijn vergiftigd en veroorzaken onvermijdelijk den dood. De minste verwonding daardoor verkregen is ongeneeslijk! „„Ja maar””, antwoordde een oud kolonel der huzaren, terwijl hij de Russische patroon den generaal weder toereikte, „„U weet toch wel, burger generaal, dat deze patronen de zeereis hebben meegemaakt, en toen in het ruim zijn geborgen geweest””.

„Daar zullen zij dien groenen uitslag hebben gekregen”, voegde de chirurgijn-majoor er bij. „Maar zooveel is zeker dat de wonden, zelfs nadat de kogels er uit verwijderd zijn, onzen dokters veel hoofdbreken veroorzaken”. „„Het ware te wenschen””, vervolgde VAN DAMME, „„dat de oorlogvoerende natiën vaste regels stelden omtrent de wijze, waarop zij elkander zullen vermoorden””.

„Regels!” viel de naast mij zittende officier hem in de rede; „en welke regels? De beste regel, burger-generaal, bestaat in het hebben van een voldoende aantal dappere republikeinen; zijn zij te gering in aantal, dan is geen enkele taktiek dienstig. Als de mannetjes maar met éézelfden geest bezielde zijn, en gij hebt er genoeg van om er twee, drie, vier tegenover één vijand te stellen, dan kunt ge U van Uw suc- cès verzekerd houden.

„„Juist!”” zei de huzarenofficier. „„Ik heb bij Valmy een geheel korps, kerels als die van Frederik den Groote, de wapens zien neder- leggen, toen het onzen lotelingen gelukt was hen te omsingelen. Is het niet te Alkmaar ook zoo gegaan, met de Engelsche Garde, burger generaal?””

„Met de Russen is het een ander geval”, zei nu een bejaard officier aan het einde der tafel; „die laten zich liever dooden dan zich over te geven”.

Op dit oogenblik werd de komst van generaal BRUNE aangekondigd. Generaal VAN DAMME was zoo beleefd, mij aan den opperbevelhebber, voor te stellen.

„Ik heb reeds met mijnheer den Russischen hoofdofficier kennis

1) Het Russische bijv. n. w. hier door mismaakt vertaald, beteekent ook: e e n o o g i g. (Vert.)

gemaakt," zeide deze Zich daarna tot mij wendend, vroeg hij of ik ook iets noodig had.

Nu zal ieder begrijpen dat een krijgsgevangene aan niets meer behoefte heeft, dan aan klinkende munt. Ik was dan ook zoo vrij dit te zeggen en smaakte de voldoening honderd goudstukken te ontvangen tegen quitantie en als voorschot op hetgeen ik bij mijn regiment aan tractement te goed had.

In opgeruimde stemming keerde ik tot mijne kameraden terug, want met dit geld was ik in staat hun moed te verlevendigen tot het afwachten van betere tijden.

Tegen elf uur kregen wij een bezoek van den adjudant van den divisie-generaal VAN DAMME en den oorlogscommissaris. Men schreef onze namen op, beginnende bij de zestien Engelsche hoofd- en staf-officieren, en noodigde ons uit de verklaring te onderteekenen, dat wij, tot onze uitwisseling niet zouden dienen in den oorlog tegen de Bataafsche en Fransche republieken.

Het was ons bekend dat zich op het eiland Texel een groot aantal Hollandsche officieren van onzen rang in krijgsgevangenschap bevond. Wij mochten dus aannemen dat de uitwisseling 1) spoedig zou plaats hebben, en in die verwachting waren wij eenparig bereid aan den wensch der Franschen te voldoen. Maar wij hadden ons vergist. 's Middags kwam de commissaris terug en gaf ons over aan den Franschen kapitein LE GRAS. Een drietal rijtuigen stond voor ons gereed, en onder geleide van twaalf Hollandsche kurassiers reden wij den weg op naar Haarlem — om vervolgens naar Frankrijk te worden vervoerd.

NASCHRIFT.

D's geschrift blijkt van meer waarde te zijn uit een krijgsgeschiedkundig dan uit een zuiver geschiedkundig oogpunt. Voor den historicus is alleen de uitkomst van een veldtocht van belang en dan nog slechts in zooverre als daardoor invloed wordt uitgeoefend op den algemeenen loop der geschiedenis.

De krijgsgeschiedkundige, wiens taak het is de oorlogen en het krijgswezen te beschrijven, mag geene gelegenheid voorbij laten gaan te lezen, wat is opgeteekend door de getuigen dier gebeurtenissen, door de wijsgeerige en sociale geschiedschrijvers gerekend tot de *histoire bataille*.

Een dergelijke opteekening van een ooggetuige is het werk van kolonel DOUBIANSKY.

---

1) In de capitulatievoorwaarden wordt over uitwisseling van krijgsgevangenen niet gesproken. (Geschiedenis van de landing, enz. door een officier van den Generaal BRUNE. 1801. 81.)

Indien generaal KNOOP, onze krijgsgeschiedkundige essayist, D's geschrift had behandeld, zou hij ongetwijfeld iets geleverd hebben dat herinnert aan zijn „Seneffe” (1674) en aan zijne wederlegging van Siborne's veelal valsche beschouwingen omtrent den slag bij Waterloo.

DOUBIANSKY behandelt slechts eene betrekkelijk korte episode uit den in 1799 gedanen aanval op de Bataafsche Republiek. Op 12 September geland zijnde, eindigen zijne krijgsdaden bij zijne gevangenneming in den slag bij Kastricum op 6 October.

De oorlogsfeiten, die hij noemt, zijn ook van elders bekend. Wat hij weet van hooren zeggen, is dikwijls verkeerd. Daarom is zijne „mémoire” als zuivere krijgsgeschiedenis onbruikbaar. Om hem te kunnen nagaan, wordt juiste kennis vereischt van andere bronnen. Eenige fouten heb ik aangewezen, en ook hier en daar vermeld waar D. gelijk heeft.

Naar mijne bescheiden meening ligt de beteekenis van D's verhaal dan ook in iets anders.

In de eerste plaats in de bevestiging van hetgeen elders omtrent de Russische troepen is geschreven.

Volgens het algemeene oordeel waren de Russen in 1799 dapper, maar misten zij de geschiktheid om een dergelijken oorlog te voeren. De Engelschen hebben dan ook geenszins van hen de hulp gehad die zij verwachtten, gegrond op den roep van onverwinbaarheid der Russische troepen.

KNOOP 1) zegt daarvan:

„Het Russische leger was toen in Europa nog niet welbekend en daarom maakte men zich daarvan een overdreven en schrikbarend denkbeeld. Die Noorsche barbaren beschouwde men als een soort van reuzenvolk, dat door zijne onstuimige dapperheid bekend was om het meer verweekelijkte Europa te overheerschen; zooals ten tijde van de groote volksverhuizingen, het ontzenuwde Romeinsche Keizerrijk overoverheerscht was geworden door uit het Noorden komende stammen. De geduchte naam van SOUWAROW, de overwinningen door dat legerhoofd behaald op Turken en Polen, en kortelijks op Frankrijks legers in Italië, hadden dat schrikverwekkende, dat de Russische legers aankleefde, aanmerkelijk vermeerderd, en niet vreemd was het dat een kamp tegen eene heirmacht, die men zoo onweerstaanbaar rekende, met bekommering en vrees werd tegemoet gezien. Men wist toen nog niet, dat mochten de Russische bataillons in dapperheid voor geen andere onderdoen, hunne oefening en tactische vaardigheid daarentegen zeer veel te wenschen overlieten.”

En verder: „In het algemeen is dat wel de schaduwzijde van de Russische legers dat de bekwaamheid der bevelhebbers daar niet beantwoordt aan de dapperheid der soldaten,” 2)

1) Nieuwe Militaire Spectator 1854. 404.

2) KNOOP t.a.p. 405.

De door DOUBIANSKY beschreven gevechtsepisoden bevestigen de waarheid van KNOOP's beweren, vooral wat de eigenschappen van den troep betreft.

Voorts blijkt duidelijk uit deze „Gedenkschriften” dat sinds den aanvang der onderneming, de Russen geen vertrouwen hadden in den goeden afloop.

In zekeren zin was hun moreel reeds vóór den strijd geschokt.

Nog aan boord zijnde, oefende de gebrekkige voeding nadeeligen invloed uit, gelijk later het eigenaardige terrein, waarop zij gingen ageeren. Wanneer in den strijd de gesloten orde moest worden verlaten, en elk soldaat op zijn eigen individualiteit was aangewezen, ging de tucht geheel verloren en rukten de strijders woest vooruit, werden geslagen of konden geen vruchten van behaalde overwinningen plukken. Bleven de Engelschen in zoo'n geval in gebreke hen te helpen — zooals in den slag bij Kastricum — dan ontstond een „débacle.”

Ook hun misbruik van sterken drank — van elders bekend — wordt door DOUBIANSKY vermeld — al is het typisch dat hij een enkele maal van verleiding daartoe van 's vijands zijde verhaalt.

Er is echter veel tot hunne verontschuldiging aan te voeren. En DOUBIANSKY levert daartoe de stof.

Uit ver van elkaar verwijderde streken van Rusland bijeengebracht, kenden de Russische troependeelen noch elkander, noch elkanders uniformen, zoodat het voorkwam dat een Russisch bataljon een ander Russisch bataljon beschoot. Te samen „gemanoeuvreerd” hadden zij nooit.

Bovendien schijnt hunne verpleging veel te wenschen te hebben overgelaten. Dikwijls ontbrak alles wat voor een bivak noodig is, en moest het gure zeeklimaat onbeschermd verdragen worden.

Hunne artillerie was slecht en had geen paarden. Die door de Engelschen verschaft, waren onbruikbaar. In het gevecht bij Bergen blijven hunne stukken te lang achter. „Met luide en wanordelijke kreten roepen de Russische soldaten den bijstand van hun geschut in, dat, door den spoed, waarmede men is vooruitgerukt en door den moeielijken weg, nog achter is. (KNOOP. Nieuwe Militaire Spectator. 1854. 150.)

De hoofdofficieren en adjudanten hadden geen paarden.

De hoofdoorzaak van de betrekkelijk geringe gevechtswaarde der Russen in dien veldtocht moet echter gezocht worden in het feit dat zij geen nationalen oorlog voerden. Tegen de Turken streden zij meermalen met groot succes. En dat waren toen, misschien nog meer dan nu, uitstekende soldaten.

Bij den strijd in Noord-Holland echter, vermocht niets de Russen als soldaat in geestdrift te doen ontgloeien. Zij gevoelden dat zij werden opgeofferd voor iets dat hun niet aanging.

Deze Russische kolonel moet dan ook zijn grenadiers met een zeker fatalisme hebben aangevoerd.

Bovendien liet de verhouding tusschen de bondgenooten veel te wenschen over. De Russen verachtten de Engelschen als soldaten, de

Engelschen beschouwden de Russen als barbaren. Met Engelsch goud gekocht, was Rusland's krijgsmacht voor de Engelschen niet meer dan een huurleger — gelijk de Grieksche hulptroepen voor de Carthagers — een huurleger, dat moest medewerken aan de vergroting van Englands macht. Toen dat tegenviel, werd ten slotte de verhouding zoo slecht als denkbaar is. KRAYENHOFF vermeldt daarvan merkwaardige voorbeelden.

Het moet gezegd, de Russische dapperheid handhaafde zich schitterend. Maar deze bijeengeschraapte massa's moesten het ten slotte toch afleggen. Zoowel tegen de Franschen, die zeven jaar te voren den militairen roem van de armée van FREDERIK DEN GROOTE hadden doen tanen, als tegen de jonge Bataafsche troepen, die standvastig hun land verdedigden tegen de woedende phalaux over de zee gezonden, om hunnen materielen weerstand te breken.

Dat DOUBIANSKY niet gearzeld heeft te schetsen wat hij zag en daardoor te bevestigen wat van elders bekend was, maakt zijne „Gedenkschriften” tot iets van waarde voor de kennis der geschiedenis van den Anglo-Russischen inval.

In dat opzicht kan dus de arbeid, aan de vertaling besteed, niet nutteloos genoemd worden.